

Vapo Oy

PL 22
40101 JYVÄSKYLÄ

Viite

Laki ympäristövaikutusten arviointimenettelystä (468/1994) 9 §

YHTEYSVIRANOMAISEN LAUSUNTO VAPO OY:N PILKKASUON TURVETUOTANTOALUEEN YMPÄRISTÖVAIKUTUSTEN ARVIOINTIOHJELMASTA, Utajärvi

Vapo Oy suunnittelee Utajärven kunnassa sijaitsevan Pilkkasuon ottamista turvetuotantoon ja on toimittanut sitä koskevan ympäristövaikutusten arviointiohjelman Pohjois-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle (jäljempänä ELY-keskus) 24.11.2010.

HANKETIEDOT JA YMPÄRISTÖVAIKUTUSTEN ARVIOINTIMENETTELY

Hankkeen nimi

Pilkkasuon turvetuotantoalue, Utajärvi.

Hankkeesta vastaava

Pilkkasuon turvetuotantohankkeesta ja ympäristövaikutusten arvioinnista vastaa Vapo Oy, yhteyshenkilönä Seppo Järvinen.

Konsulttina arviointiohjelman laatimisessa on toiminut Pöyry Finland Oy, yhteyshenkilönä Ella Kilpeläinen.

Ympäristövaikutusten arviointimenettely (YVA)

Ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain (468/1994, YVA-laki) ja sen nojalla annetun asetuksen (713/2006) 6 §:n hankeluettelon 2 e) kohdan mukaan ympäristövaikutusten arviointimenettelyä sovelletaan turvetuotantohankkeeseen, kun yhtenäiseksi katsottava tuotantopinta-ala on yli 150 hehtaaria.

Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus toimii Pilkkasuon hankkeessa YVA-lain 6 a §:n tarkoittamana yhteysviranomaisena.

Ympäristövaikutusten arviointimenettelyn (YVA) tarkoituksena on edistää ympäristövaikutusten arviointia ja huomioon ottamista suunnittelussa ja päätöksenteossa sekä lisätä kansalaisten tiedonsaantia ja osallistumismahdollisuuksia.

Arviointiohjelma ja arviointiselostus

Ympäristövaikutusten arviointiohjelma on hankkeesta vastaavan laatima suunnitelma, jossa esitetään tiedot hankkeesta kokonaisuutena, tiedot arviointimenettelyn järjes-

tämisestä sekä menetelmät hankkeen ja sen vaihtoehtojen järjestämisestä. Yhteysviranomaisen antaa arviointiohjelmasta lausuntonsa, jossa tarkastellaan asetuksessa esitettyjen arviointiohjelman sisällöllisten vaatimusten toteutumista.

Arviointiohjelman ja yhteysviranomaisen siitä antaman lausunnon perusteella hankkeesta vastaava arvioi hankkeen ympäristövaikutukset ja kokoaa arvioinnin tulokset arviointiselostukseen. Yhteysviranomaisen antaa lausuntonsa arviointiselostuksesta ja sen riittävydestä. YVA-menettely päättyy, kun yhteysviranomaisen toimittaa lausuntonsa ja muiden kannanotot hankkeesta vastaavalle. Arviointiselostus ja yhteysviranomaisen siitä antama lausunto tulee liittää mahdollisiin lupahakemusasiakirjoihin. Yli 10 hehtaarin turvetuotantoalue edellyttää ympäristönsuojelulain (86/2000, YSL) mukaisen ympäristöluvan hakemista. Pilkkasuon mahdollisen ympäristölupahakemuksen käsittelee Pohjois-Suomen aluehallintovirasto ympäristövaikutusten arviointimenettelyn päättymisen jälkeen.

YHTEENVETO HANKKEESTA

Hanke ja sen vaihtoehdot

Pilkkasuon turvetuotantohankkeen tarkoituksena on energia- ja ympäristöturpeen tuotanto. Jyrsinturpeen käyttökohteet sijaitsevat pääasiassa Oulussa ja Kajaanissa. Palaturpeen ja ympäristöturpeen käyttökohteet sijaitsevat lähialueen kunnissa. Ympäristöturve toimitetaan kuivikkeeksi, kompostointiin, lietteen imeytykseen ja maanparannukseen.

Energiaturve toimitetaan asiakkaille pääasiassa lämmityskaudella keskitetysti yhdessä tai kahdessa jaksossa (syyskuu-huhtikuu). Vuosittainen toimitus vaihtoehdossa 1 (125 000 m³) vastaa noin 1040 rekan ajosuoritetta ja vaihtoehdossa 2 (78 000 m³) noin 650 rekan ajosuoritetta.

Todennäköisimmät kuljetusreitit Pilkkasuolta ovat Oulun tai Kajaanin suuntaan. Kuljetusmatka maanteitse Ouluun on noin 90 km ja Kajaaniin noin 150 km. Pilkkasuon eteläinen kuljetusreitti on: metsäautotie–Vääräkoskentie–Potkuntie–Yli-Utoksentie–seututie 837–valtatie 22, ja pohjoinen reitti: metsäautotie–Louhenkankaantie–Yli-Utoksentie–seututie 837–valtatie 22.

Turvetuotantoalueen kuntoonpanovaiheen kesto on noin 3 vuotta. Valmistelu etenee lohkoittain yksi tai useampi samanaikaisesti. Kuntoonpanovaiheen aikana rakennetaan tuotantosuunnitelman mukaisesti mm. tiestö ja vesiensuojelurakenteet, alue kuivatetaan ja valmistellaan turvetuotantoa varten.

Tuotanto on jyrsinpolttoturvetta ja alkuvaiheessa myös ympäristöturvetta mekaanisella kokoojavaunulla, toisioerottimella varustetulla imuvaunulla tai hakumenetelmällä keräilyinä. Tuotantovaihe kestää arviolta noin 30 vuotta.

Pilkkasuolla on Vapo Oy:n omistaman alueen kokonaispinta-ala noin 424 ha, josta varsinainen tuotantoala on laajimmassa vaihtoehdossa noin 288 ha. Kyseessä on uusi turvetuotantohanke.

Pilkkasuon muodostaa laajan rimpisen aapasuokokonaisuuden, jonka keskellä on Pilkkalampi. Luonnontilaista osaa ympäröivät ojitusalueet sekä kangasmetsäsaarekkeet. Alueella esiintyy rauhoitettua suovalkua. Pilkkasuon suolintulajisto on edustava näyte pohjoisen luonnontilaisen aapasuon linnustosta. Arviointiohjelman mukaan linnustollisesti parhaat alueet ovat Pilkkalammen itäpuolinen neva ja allikkoalue. Suon lounaisosa on ojitettu metsänkasvatusta varten ja koillisosassa suota on kunnostettu turvetuotantoa varten.

Pilkkasuo sijaitsee Utajärven kunnassa noin 22 km kuntakeskuksesta koilliseen Sanginkylän itä- ja kaakkoispuolella. Pilkkasuon lähiympäristössä on jonkin verran asutusta ja suon lounaispuolella on pieniä peltolohkoja. Lähin rakennus (loma-asunto) sijaitsee 400 m etäisyydellä suunnittelualueesta pohjoiseen. Lähin vakituinen asutus sijaitsee noin 1 km etäisyydellä suunnittelualueesta lounaaseen. Lisäksi Yli-Utoksen kylällä noin 2,2 km etäisyydellä tuotantoalueelta koilliseen on asutusta. Myös purkuvesistöjen varsilla on asuintaloja ja loma-asutusta.

Pilkkasuo sijaitsee Oulujoen vesistöalueella Ylä-Oulujoen alueeseen (59.2) kuuluvan Utosjoen keskiosan alueen (59.23) Itäsuon (59.231) ja Potkunjoen alaosan (59.234) valuma-alueilla. Pilkkasuon turvetuotantoalueen kuivatusvedet johdetaan sen pohjoisosalta laskuojaa pitkin suoraan Utosjokeen ja eteläosalta laskuojan ja Potkunjoen kautta Utosjokeen. Utosjoen valuma-alueella on myös muita tuotantokäytössä olevia turvetuotantoalueita ja suunnitteilla olevia hankkeita. Vuonna 2009 tuotannossa olevien turvetuotantoalojen yhteispinta-ala oli 575 hehtaaria. Potkunjoen valuma-alueella ei ole muita turvetuotantoalueita.

Alueella on voimassa Pohjois-Pohjanmaan liiton valtuuston 11.6.2003 hyväksymä Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaava, jonka ympäristöministeriö vahvisti 17.2.2005 ja joka on tullut lainvoimaiseksi KHO:n päätöksellä 25.8.2006. Maakuntakaavassa ei ole Pilkkasuon suunnittelualueella kaavamerkintöjä. Suunnittelualueen etelä- ja itäpuolella maakuntakaavaan on rajattu Natura 2000 -verkostoon kuuluvat tai ehdotetut alueet ja luonnonsuojelualueet. Lähin suojelualue on suunnittelualueen eteläpuolella noin 2,5 km etäisyydellä sijaitseva Säippäsuo–Kivisuon Natura 2000 -alue (FI 1106000). Kyseisellä alueella sijaitsee myös Säippäsuo–Kivisuon soidensuojelualue (SSA 110085) ja Säippäsuo–Kivisuon soidensuojeluohjelma-alue (SSO 110431). Pilkkasuon itäpuolella noin 3,5 km etäisyydellä sijaitsee Sarvisuon–Jerusalemisuon Natura 2000 -alue (FI 1200805). Kyseisellä alueella sijaitsee myös Sarvisuon–Jerusalemisuon soidensuojelualue (SSA 110103) ja Sarvisuon–Jerusalemisuon ojitusrauhitusalue (SSO 110450).

Maakuntakaavassa turvesoiden käytöstä on annettu yleinen suunnittelumääräys: Turvetuotantoon tulee ottaa ensisijaisesti entisiin tuotantoalueisiin liittyviä soita, ojitettuja soita tai sellaisia ojittamattomia soita, joiden luonnon- tai kulttuuriarvot eivät ole seudullisesti merkittäviä. Tuotantoa tulee harjoittaa niin, että sen valuma-aluekohtainen vesistön kuormitus vähenee valtakunnallisen vesiensuojelun tavoiteohjelman mukaisesti. Turvetuotannon lopettamisen jälkihoidon ympäristövaikutukset tulee käsitellä valvonta- ja lupaviranomaisten kanssa ennen tuotannon päättymistä. Suopohjien jälkikäytön suunnittelussa tulee ottaa huomioon alueelliset maankäyttötarpeet.

Maakuntakaavassa Sanginjärvi ympäristöineen on merkitty kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta maakunnallisesti arvokkaaksi alueeksi. Hankealueen lähin kylä on Sanginkylä (at).

Suunnittelualueelle ei ole laadittu yleis- tai asemakaavaa.

Suunnittelualueen läheisyydessä ei ole luokiteltuja pohjavesialueita. Lähin pohjavesialue sijaitsee noin 1,6 km etäisyydellä suunnittelualueesta koilliseen (11 889 011, Palvaaran I-luokan pohjavesialue).

Arviointiohjelmassa esitetyt arvioitavat vaihtoehdot ovat:

Vaihtoehto 0 (VE0): Turvetuotantohanketta ei toteuteta. Alueen nykytila säilyy ennallaan. Vaihtoehto toimii perustana arvioitaessa hankkeeseen liittyviä taloudellisia, sosiaalisia ja muita vaikutuksia ja se toimii vertailukohtana hankkeen ympäristövaikutuksia arvioitaessa.

Vaihtoehto 1 (VE1): Koko Pilkkasuon tuotantokelpoinen alue otetaan tuotantoon. Tarkasteltava alue on pinta-alaltaan noin 288 ha, josta ojittettua aluetta on noin 140 ha ja ojittamatonta noin 148 ha.

Vesienkäsittelymenetelmänä on ympärivuotinen pintavalutus.

Pilkkasuon pohjoisosan tuotantokelpoinen pinta-ala on noin 95 ha, joka on kokonaisuudessaan sarkaojitettu turvetuotantoa varten. Tuotantoalueen vedet johdetaan ympäri vuoden pumpaamalla pintavalutuskentälle, josta vedet johdetaan laskuojaa pitkin Utosjokeen. Pintavalutuskenttä pyritään mahdollisuuksien mukaan sijoittamaan ojittamattomalle alueelle.

Pilkkasuon eteläosan tuotantokelpoinen pinta-ala on noin 193 ha, josta noin 45 ha on ojittettua aluetta. Pilkkasuon eteläosan kuivatusvedet johdetaan pumpaamalla ympäri vuoden pintavalutuskentälle, josta vedet johdetaan laskuojaa pitkin Potkunjokeen ja siitä edelleen Utosjokeen. Pintavalutuskenttä rakennetaan metsäojitetulle alueelle.

Pilkkasuon eteläosalla sijaitsee Pilkkalampi, jonka ympärille jätetään 50–100 metrin levyinen suojavyöhyke. Tuotantoalueen rajauksessa on otettu huomioon Utosjoen varteen sijoittuva loma-asutus. Tuotantoalueen reunasta on matkaa loma-asutukseen vähintään 400 metriä. Samoin auma-alueiden sijoittelussa otetaan huomioon vähintään 400 metrin etäisyys loma-asutukseen ja Utosjokeen.

Vaihtoehto 2 (VE2): Pilkkasuon tuotantokelpoisesta alueesta rajataan pois Pilkkalammen alue ja sitä ympäröivä ojittamaton alue. Tuotantokelpoinen pinta-ala on yhteensä noin 175 ha, josta ojittettua aluetta on noin 143 ha ja ojittamatonta noin 32 ha.

Vesienkäsittelymenetelmänä on ympärivuotinen pintavalutus.

Pilkkasuon pohjoisosan tuotantokelpoinen pinta-ala on noin 95 ha, joka on kokonaisuudessaan sarkaojitettu turvetuotantoa varten. Tuotantoalueen vedet johdetaan ympäri vuoden pumpaamalla pintavalutuskentälle, josta vedet johdetaan laskuojaa pitkin Utosjokeen. Pintavalutuskenttä pyritään mahdollisuuksien mukaan sijoittamaan ojittamattomalle alueelle.

Pilkkasuon eteläosan koko tuotantokelpoisesta alueesta rajataan pois Pilkkalammen ympäristöön sijoittuvat ojittamattomat suoalueet. Rajauksessa otetaan huomioon suurin osa vuonna 1998 havaituista suovalkun esiintymistä.

Pilkkasuon eteläosan tuotantoalue suunnitellaan pääosin ojitetulle alueelle. Kuivatusvedet johdetaan pumpaamalla ympäri vuoden pintavalutuskentälle, josta vedet johdetaan laskuojaa pitkin Potkunjokeen ja siitä edelleen Utosjokeen. Pintavalutuskenttä suunnitellaan mahdollisuuksien mukaan ojittamattomalle suoalueelle. Pintavalutuskentän alueella voi sijaita suovalkku-esiintymiä.

Tuotantoalueen rajauksessa on otettu huomioon Utosjoen varteen sijoittuvat loma-asunnot. Tuotantoalueen reunasta on mat-

kaa loma-asutukseen vähintään 400 metriä. Samoin auma-alueiden sijoittelussa otetaan huomioon vähintään 400 metrin etäisyys loma-asutukseen ja Utosjokeen.

Hankkeen liittyminen muihin hankkeisiin, suunnitelmiin ja ohjelmiin

Arviointiohjelmassa esitetään hankkeen liittyminen seuraaviin hankkeisiin ja suunnitelmiin:

Pohjois-Pohjanmaan ympäristöstrategia 2005–2015

Pohjois-Pohjanmaan ympäristöstrategia 2005–2015 on vapaaehtoiseen yhteistyöhön pohjautuva toimintamalli kestävän kehityksen edistämiseksi ja ympäristöyhteistyön parantamiseksi Pohjois-Pohjanmaan maakunnan alueella. Ympäristön tilan parantamisen osalta kehittämistarpeiksi todetaan mm. turvetuotannon aiheuttamien vesistöhaittojen vähentäminen.

Pohjois-Pohjanmaan maakuntaohjelma 2011–2014 ja siihen sisältyvä ympäristöselostus

Pohjois-Pohjanmaan maakuntaohjelma laaditaan valtuustokausittain valtioneuvoston toimikaudekseen asettamien alueiden kehittämistavoitteiden mukaisesti. Samalla maakuntaohjelma tarkentaa pidemmän aikavälin maakuntasuunnitelman tavoitteita. Maakuntaohjelmaa toteutetaan vuosittain laadittavan toteuttamissuunnitelman avulla. Pohjois-Pohjanmaan maakuntavaltuusto hyväksyi maakuntasuunnitelman 2030 sekä maakuntaohjelman 2011–2014 ja siihen liittyvän ympäristöselostuksen kokouksessaan 10.5.2010.

Painopisteitä energiatalouden osalta vuosille 2010–2013 ovat mm. soiden energiankäytön ja ympäristöarvojen yhteensovittaminen laadittavan maakunnallisen suojelman avulla. Maakuntaohjelmassa on huomioitu Pohjois-Pohjanmaan ympäristöstrategian 2005–2015 keskeiset linjaukset. Ympäristöselostus tarkastelee maakuntaohjelman ympäristövaikutuksia.

Pohjois-Pohjanmaan energiastrategia 2015 "Hyvinvointia energiasta"

Pohjois-Pohjanmaan energiastrategian tavoitteena on linjata maakunnan energiatalouden kehittäminen vuoteen 2015 ja visiotasolla vuoteen 2025. Strategiassa määritellään lähivuosien keskeiset toimenpiteet alueellisen energiantuotannon kehittämiseksi.

Pohjois-Pohjanmaasta on muodostunut maan merkittävin energiaturpeen tuotanto- ja käyttömaakunta Toppilan turvevoimalan ja Haapaveden turvelauhdevoimalan valmistuksen seurauksena. Turpeen tuotanto on ollut normaalivuosina noin 7,0–7,5 milj.m³ eli 7 000 GWh. Koko maan turvetuotanto on 20 000–25 000 GWh/v, joten Pohjois-Pohjanmaan osuus siitä on kolmannes. Tuotantomäärä edellyttää nykyisillä menetelmillä 15 000–20 000 hehtaarin vuotuista tuotantoalaa. Vuosittain tuotannosta poistuu 500–1 000 hehtaaria aluetta, mikä on korvattava uusilla soilla.

Energiastrategiassa tavoitteeksi on asetettu tasainen turpeen käyttö. Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaava käsittelyssä tarkasteltiin turvetuotannon määrällistä kehittämistä pitkällä aikavälillä ottaen huomioon tarpeet sekä ympäristövaikutukset. Kaavallisessa ratkaisussa Pohjois-Pohjanmaan turvetuotannon pitkän aikavälin tuotantotasoksi valittiin nykyinen tuotantotaso, noin 7 milj.m³ vuodessa. Turvetaloudesta on kehittynyt Pohjois-Pohjanmaan maakunnalle merkittävä elinkeino. Vuotuinen työllistävä vaikutus on 950 henkilötyövuotta, josta runsaat 500 henkilötyövuotta on suoria työpaikkoja.

Vesipolitiikan puitedirektiivi (direktiivi 2000/60/EY)

Vesipolitiikan puitedirektiivin tarkoituksena on luoda puitteet sekä sisämaan että rannikon pintavesien ja pohjavesien suojelulle. Direktiivin tavoitteena on estää vesistöjen tilan heikkeneminen ja parantaa niiden tilaa. Sen toimeenpanon valmistautuminen Suomessa on meneillään ja käytännön työ on alkanut vaiheittain vuonna 2004.

Valtioneuvoston periaateohjelmassa vesiensuojelun suuntaviivat vuoteen 2015 mukaan turvetuotannon haittojen vähentämisessä keskeisiä menetelmiä ovat sijainninohjaus, valuma-alueittainen suunnittelu, parhaan käyttökelpoisen tekniikan käyttöönotto ja tuotannosta vapautuvien alueiden jälkikäytön suunnittelu.

Oulujoen–Iijoen vesienhoitoalueen vesienhoitosuunnitelma vuoteen 2015

Oulujoen–Iijoen vesienhoitoalueella on yli 24 000 ha turvetuotantoalueita. Tuotantoalasta lähes 30 % sijaitsee Iijoen vesistöalueella. Myös Siikajoen, Pyhäjoen ja Kuivajoen vesistöalueilla on turvetuotannon keskittymiä. Turvetuotannon osuus koko fosforikuormituksesta on keskimäärin 2 % ja typpikuormituksesta 4 %, kun ilman kautta tulevaa laskeumaa ei oteta huomioon. Kun laskeuma on arviossa mukana, ovat osuudet vastaavasti 1,5 % ja 3 %. Vaikka turvetuotannon osuus kokonaiskuormituksesta on pieni, on sillä paikallisesti merkitystä vesistöjen kuormittajana.

Turvetuotannosta poistuu suunnittelukauden aikana alueita, joiden vesiensuojelumetodit ovat osittain riittämättömiä nykyiseen vaatimustasoon nähden. Niitä korvataan uusilla tuotantoalueilla, joiden vesiensuojelurakenteet täyttävät nykyiset vaatimukset. Koska toiminta tulee kuitenkin todennäköisesti laajenemaan, turvetuotannon kokonaiskuormituksen arvioidaan pysyvän entisellään tai jonkin verran kasvavan nykyisestä. Suunnittelukaudella arvioidaan otettavan käyttöön noin 7100 hehtaaria uusia turvetuotantoalueita.

Turvetuotannon haittojen vähentämisessä painotetaan sijainninohjausta, valuma-alueittaista suunnittelua, elinkaaren aikaiset vaikutukset huomioon ottavan parhaan käyttökelpoisen tekniikan käyttöä sekä tuotannosta vapautuvien alueiden jälkikäytön suunnittelua. Nämä toimenpiteet ovat vesienhoitoalueella jo osa nykyistä käytäntöä.

Ehdotuksen mukaan uusien turvetuotantoalueiden sijoittamista ohjataan jo ojitetuille tai muuten luonnontilaltaan merkittävästi muuttuneille soille, tuotannossa olevien alueiden yhteyteen tai käytöstä poistuneille turvepelloille. Turvetuotantoalueita ei sijoiteta vesistön, vedenhankinnan kannalta merkittävän pohjavesialueen tai muun suojelualueen välittömään läheisyyteen. Uudet turvetuotantoalueet pyritään ohjaamaan alueille, joissa ne aiheuttavat mahdollisimman vähän haittaa vesien tilalle.

Muita keskeisiä ohjauskeinoja ovat mm:

- turvetuotannon vesistövaikutusten vähentäminen valuma-aluekohtaisella suunnittelulla
- ympärivuotisesti toimivien vesiensuojelumetodien kehittäminen
- kasvillisuuskenttien tehon selvittäminen ja parantaminen
- uuden vesiensuojelullisesti tehokkaan tuotantomenetelmän kehittäminen käyttöön otettavaksi
- tehtyjen toimenpiteiden kustannustehokkuuden selvittäminen
- turvetuottajien vesiensuojelun oman valvonnan lisäämisen ohjaaminen
- turvetuotannon loppuvaiheen nopeuttamisen teknisten mahdollisuuksien selvittäminen
- tuotannosta vapautuvien alueiden jälkikäytön suunnittelun kehittäminen
- turvetuotannosta vapautuvien alueiden soistamishankkeiden edistäminen
- turvetuotantoon soveltuvien vesistövaikutusten seurantamenetelmien kehittäminen

- vesiensuojelurakenteiden mittausohjeiden muutostarpeen selvittäminen tulevien ilmastomuutosten varalta

Kansallinen energia- ja ilmastostrategia

Valtioneuvosto hyväksyi 6.11.2008 pitkän aikavälin ilmasto- ja energiastrategian, jonka valmistelusta on vastannut ilmasto- ja energiapolitiikan ministerityöryhmä. Strategia määrittää Suomen ilmasto- ja energiapolitiikan keskeiset tavoitteet osana EU:n tavoitteita. Tavoitteiden saavuttaminen edellyttää merkittäviä toimenpiteitä muun muassa energiakäytön tehostamiseksi ja uusiutuvan energian käytön lisäämiseksi. Strategia esittelee toimia tavoitteiden saavuttamiseksi. Strategia ulottuu vuoteen 2020 saakka.

Strategiassa todetaan turpeen käytöstä seuraavasti:

”Turve on kotimainen energialähde, jonka käyttö on energiahuollon normaali- ja poikkeusaikojen varmuuden ja energiarakenteen monipuolistamisen kannalta tärkeää. Turve korvaa tuontipolttoaineista erityisesti kivihiiltä ja kaasua. Turpeen tuotanto- ja käyttöketjua on kehitetty valtiovoimien toimenpitein määrätietoisesti useiden vuosikymmenten ajan. Turpeen käytöllä on huomattavaa työllisyys- ja aluepoliittista merkitystä Pohjois-, Itä- ja Keski-Suomessa. Tavoitteeksi asetetaan, että turpeen tuotantoon ja käyttöön panostetut voimavarat voitaisiin jatkossakin hyödyntää työllisyyttä ja alueellista kehitystä edistäen.”

Lisäksi strategiassa linjataan turpeen energiakäytön kohdistuvan ensisijassa jo käyttöön otetuille turvemaille ja soille, kuten metsäojitetuille alueille, maatalouskäytössä olleille turvemaille ja suopelloille.

Kansallinen suo- ja turvemaiden strategia

Kansallisen suo- ja turvemaiden strategian valmistelu käynnistettiin vuoden 2009 alussa maa- ja metsätalousministeriön koordinoimana. Strategian oli määrä valmistua syksyllä 2010. Turvemaiden nykyiset, moninaiset käyttötarpeet ja -arvot ovat kasvussa. Strategian tavoitteena on luoda yhteinen, ajantasainen näkemys soiden ja suoluonnon sekä turvemaiden kestävästä ja monipuolisesta käytöstä. Strategialla määritetään Suomen soihin ja turvemaihin liittyvät tavoitteet ja käyttötarpeet, sekä tarvittaessa keinot niiden yhteensovittamiseksi lähivuosikymmeninä. Valmistelussa otetaan huomioon lähiajan ja pitkän aikavälin tarpeet sekä olemassa olevat kansalliset, EU-tason sekä kansainväliset linjaukset.

Valtakunnalliset alueidenkäytön tavoitteet (VAT)

Valtioneuvoston tarkistamat valtakunnalliset alueidenkäytön tavoitteet tulivat voimaan 1.3.2009. Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tehtävänä on varmistaa valtakunnallisesti merkittävien seikkojen huomioon ottaminen maakuntien ja kuntien kaavoituksessa sekä valtion viranomaisten toiminnassa, auttaa saavuttamaan maankäyttö- ja rakennuslain ja alueidenkäytön suunnittelun tavoitteet, joista tärkeimmät ovat hyvä elinympäristö ja kestävä kehitys, toimia kaavoituksen ennako-ohjauksen välineenä valtakunnallisesti merkittävissä alueidenkäytön kysymyksissä ja edistää ennako-ohjauksen johdonmukaisuutta ja yhtenäisyyttä, edistää kansainvälisten sopimusten täytäntöönpanoa Suomessa sekä luoda alueidenkäyttöllisiä edellytyksiä valtakunnallisten hankkeiden toteuttamiselle.

Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävän käytön strategia 2006

Valtioneuvosto on vuonna 2006 hyväksynyt Suomen luonnon monimuotoisuuden ja kestävän käytön strategian 2006–2016 ja siihen liittyvän toimintaohjelman, joka on

jatkoa Suomen biologista monimuotoisuutta koskevalle kansalliselle toimintaohjelmalle 1997–2005.

Strategian tavoitteena on:

- pysäyttää Suomen luonnon monimuotoisuuden köyhtyminen vuoteen 2010 mennessä;
- vakiinnuttaa Suomen luonnon tilan suotuisa kehitys vuosien 2010–2016 kuluessa;
- varautua vuoteen 2016 mennessä Suomen luontoa uhkaaviin maailmanlaajuisiin ympäristömuutoksiin, erityisesti ilmastonmuutokseen; sekä
- vahvistaa Suomen vaikuttavuutta luonnon monimuotoisuuden säilyttämisessä maailmanlaajuisesti kansainvälisen yhteistyön keinoin.

Strategisina päämäärinä on:

- edistää luonnon monimuotoisuuden suojelua luonnonsuojelualueverkostoa kehittämällä, eliölajien suojelua tehostamalla ja osana eri toimialojen suunnittelua ja toimintaa; tuottaa ja välittää tutkimukseen perustuvaa tietoa luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävän käytön kustannustehokkaalle ja sopeutuvalla toimintapolitiikalle;
- edistää luonnon monimuotoisuuden suojelua ja kestävää käyttöä osana eri toimialojen suunnittelua ja toimintaa;
- varmistaa laaja yhteistyö asianomaisten ministeriöiden ja eri toimijoiden kesken; sekä
- edistää luonnon monimuotoisuuden säilyttämistä ja kestävää käyttöä maailmanlaajuisesti kansainvälisen yhteistyön keinoin.

ARVIOINTIOHJELMASTA TIEDOTTAMINEN JA KUULEMINEN

Ympäristövaikutusten arviointiohjelmasta on kuulutettu YVA-lain 8 a §:n mukaisesti Utajärven ja Muhoksen kuntien sekä Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen ympäristö ja luonnonvarat -vastuualueen virallisilla ilmoitustauluilla 9.12.2010–31.1.2011. Arviointiohjelma on ollut kuulutusaikana nähtävillä Utajärven ja Muhoksen kunnanvirastoissa, Muhoksen ja Utajärven kirjastoissa sekä Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksessa.

Arviointiohjelmaa koskeva kuulutus ja asiakirjat ovat olleet nähtävillä myös Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen [www-sivulla](http://www.sivulla).

Arviointiohjelman vireilläolosta on ilmoitettu sanomalehdissä Kaleva 9.12.2010 ja Tervareitti 10.12.2010.

Hankkeen ympäristövaikutusten arviointiohjelmasta järjestettiin yleisötilaisuus Utajärven Sanginkylän koululla 20.1.2011. Tilaisuuteen osallistui noin 20 henkilöä hankkeesta vastaavan ja viranomaisten edustajien lisäksi. Kysymysten esittäminen ja keskustelu aiheesta oli vilkasta ja monipuolista. Osallistujien näkemykset ja kysymykset koskivat mm. alapuolisten vesistöjen nykyistä vedenlaatua ja miten turvetuotanto tulee vaikuttamaan siihen, kalastovaikutuksia, turvetuotannon vesienpuhdistusta ja hankkeen yhteiskunnallisten vaikutusten sekä eri hankkeiden yhteisvaikutusten selvittämistä. Puheenvuoroissa esitettiin kritiikkiä aiempien ojitusten aiheuttamaa vesistöjen vedenlaadun huonontumista ja kesävirtaamien pienentymistä sekä siitä johtuvaa kalastusmahdollisuuksien heikkenemistä kohtaan. Esille tuotiin myös turvetuotannon työllisyysvaikutukset ja energian tarve.

YHTEENVETO ESITETYISTÄ LAUSUNNOISTA JA MIELIPITEISTÄ

Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus pyysi arviointiohjelmasta lausunnon seuraavilta tahoilta: Utajärven kunnanhallitus, Muhoksen kunnanhallitus, Oulunkaaren ympäristöpalvelut, Pohjois-Pohjanmaan liitto, Pohjois-Suomen aluehallintovirasto/Peruspalvelut, oikeusturva ja luvat, Kainuun ELY-keskus/Kalatalouspalvelut, Metsähallitus/Pohjanmaan luontopalvelut, Pohjois-Pohjanmaan luonnonsuojelupiiri ry, Pohjois-Pohjanmaan lintutieteellinen yhdistys ry, Museovirasto, Pohjois-Pohjanmaan museo, Oulun yliopisto, Oulujokivarren kalastusalue, Laitasaaren jakokunta, Sanginjärven jakokunta, Utajärven jakokunta ja Sangin kyläseura ry.

Lisäksi jokaisella on ollut oikeus esittää mielipiteensä hankkeesta.

Lausuntoja toimitettiin ELY-keskukselle yhteensä 11 kpl. Mielipiteitä esitettiin 8 kpl.

Seuraavassa esitetään annetuista lausunnoista ja mielipiteistä pääkohdat.

Lausunnot

Utajärven kunnanhallitus toteaa lausunnossaan, että ehdotettu Pilkkasuon turvetuotantoalue sijaitsee kaavoittamattomalla alueella, jossa lähimmät vakituisesti asutut kiinteistöt ovat noin kilometrin päässä Potkulla ja lähimmät loma-asunnot noin 400 metrin etäisyydellä Utosjoen varrella. Utosjoen varrella alempana on asutusta ja purkuvesistö Utajärvi itsessään jo tiheämmästi asuttu ja vesistön virkistyskäyttötarve voimakasta.

Lausunnonantaja toteaa, että 125 000 m³:n tuotanto aiheuttaa liikenteen lisääntymisen kuljetusreiteille. Reittinä on Yli-Utoksentie–Puolangantie (mt 837)–vt 22. Enimmillään hanke lisää liikennettä noin kymmenellä raskaalla kuorma-autolla vuorokaudessa ja vaikka kuljetukset tapahtuvatkin pääasiassa jäätyneen maan aikana, teiden kantavuus ainakin Yli-Utoksen ja Puolangantien osalta saattaa aiheuttaa ongelmaa. Suurempi vaikutus lisääntyvällä raskaalla liikenteellä tulee olemaan kapealla Puolangantiellä liikkuvaan kevyeen liikenteeseen. Kirkonkylän Lahdensuun ja Järvikylän tiheän asutuksen väestön ja koululaisten liikkuminen on jo nykyisellään turvatonta nimenomaan talvikautena tien kapeudesta johtuen. Tämä asian tulee huomioida arviointiselostuksessa ja ehdottaa parannuskeinot ja resurssit haittavaikutusten korvaamiseksi.

Lausunnonantaja katsoo hankkeella olevan myönteiset työllisyysvaikutukset Utajärven kunnalle ja sijainti lähellä muita Vapo Oy:n olemassa olevia tuotantoalueita tuonee hankkeelle hyvät taloudelliset toimintaedellytykset.

Lausunnonantaja edellyttää, että myös hankkeen vaikutukset ympäristöön ja ennen kaikkea vesistöihin arvioidaan oikein, koska alueella on myös muita turvetuottajia ja Utosjoki on yksi tärkeimmistä Oulujoen sivuhaaroista myös valmisteilla olevassa lohiorrashankkeessa.

Oulunkaaren ympäristöpalvelut esittää lausuntonaan, että ympäristövaikutusten arviointi tulisi tehdä seuraavien vaikutusten osalta monipuolisemmin kuin arviointisuunnitelmasta ilmenee:

Hankkeen vaikutuksia luonnon monimuotoisuuteen tulee arvioida ja siinä tulee käyttää vertailutietoa laajemmalla alueella, kuin hankkeen välitön vaikutusalue.

Vesistövaikutuksien arvioinnin tulee perustua vastaanottavan vesistön tilaan ja asetettuihin tilatavoitteisiin. Arvioinnissa tulee ottaa huomioon vesistöä kuormittavien toimintojen yhteisvaikutukset erityisesti turvetuotannon osalta. Arvioinnissa tulee ot-

taa kantaa siihen, miten hanke eri vaihtoehtoineen vaikuttaisi vesistön tilatavoitteiden toteutumiseen ja siihen miten vesistön tila tulisi kehittymään tarkasteltuna fysikaalis-kemiallisten muuttujien lisäksi myös vesibiologian näkökulmasta.

Yhteiskunnalliset vaikutukset tulee arvioida sekä 0-vaihtoehtoon että turvetuotannon toteutusvaihtoehtojen osalta. Arvioinnin tulee kattaa vaikutukset työllisyyteen, elinkeinoelämään, asumiseen, loma-asumiseen sekä luonnon virkistys- ja muuhun vapaa-ajan käyttöön.

Pohjois-Pohjanmaan liitto toteaa lausunnossaan, että maakuntakaavassa ei ole merkintöjä hankealueella. Alue sisältyy maakuntavaltuuston turvetuotantoon hyväksymiin soihin, jotka on esitetty maakunnallisessa energiastrategiassa.

Maakuntakaavan turvetuotantoa koskeva yleismääräys edellyttää, että tuotantoon otetaan ensisijaisesti entisiin tuotantoalueisiin liittyvä soita, ojitettuja soita tai sellaisia ojittamattomia soita, joiden luonnon- tai kulttuuriarvot eivät ole seudullisesti merkittäviä. Määräyksen mukaan turvetuotantoa tulee harjoittaa niin, että sen valuma-aluekohtainen vesistön kuormitus vähenee valtakunnallisen vesiensuojelun tavoiteohjelman mukaisesti.

Lausunnonantaja toteaa, että arviointiohjelmassa on tuotu esiin maakuntakaavan turvetuotantoa koskeva sisältö. Energiastategian turvetuotantoa koskevia tavoitteita olisi voinut käsitellä monipuolisemmin – turpeen tuotannon nykytason säilyttämisen lisäksi strategian yhtenä painopisteenä on turpeen tuotannon ja käytön ympäristöllisen hyväksynnän parantuminen. Hyväksyttävyyteen liittyvä tavoitteita on mahdollista edistää myös yksittäisen turvetuotantohankkeen suunnittelussa.

Lausunnonantaja esittää, että maakunnallisten tavoitteiden toteutumisen näkökulmasta on olennaista selvittää huolella aiheutuvat luonto- ja vesistövaikutukset, niiden seudullinen ja valuma-aluekohtainen merkittävyys sekä toimenpiteet vaikutusten vähentämiseksi. Lausunnonantaja toteaa vaihtoehtoasetelman olevan tarkoituksenmukainen. Lisävaihtoehtona (tai vaihtoehto 2:n tarkennuksena) olisi kuitenkin perusteltua tarkastella ratkaisua, jossa Pilkkalampea ympäröivä suokokonaisuus säilyisi mahdollisimman ehjänä, ts. tuotantoalue rajoittuisi vielä selvemmin suon ojitetulle tai muuten luonnontilansa menettäneelle alueelle.

Lausunnonantaja huomauttaa, että hankkeen ensisijainen vaikutusalue on rajattu hieman mekaanisesti kilometrin etäisyydelle suunnitellun tuotantoalueen reunasta. Tarkasteltavaa aluetta olisi asiallista laajentaa siten, että kaikki lähialueen asutus on sen piirissä. Yhteisvaikutukset hankealueen lähellä sijaitsevan Ruostesuon turvetuotantoalueen kanssa tulisi ottaa huomioon.

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto/Peruspalvelut, oikeusturva ja luvat -vastuualue toteaa lausunnossaan, että ohjelmassa on tuotu havainnollisesti esille Utosjoen valuma-alueella tuotannossa olevat tai YVA-vaiheessa tällä hetkellä olevien soiden sijainti ja pinta-alat.

Lausunnonantaja toteaa, että hankkeen merkittävimmät ihmisiin kohdistuvat vaikutukset on esitetty arvioitavaksi kattavasti. Lausunnonantaja esittää, että arvioinnin edetessä on tärkeää saavuttaa ja osallistaa aktiivisesti myös vaikutusalueen vapaa-ajan asukkaat, koska turvetuotannon vaikutukset keskittyvät kesäaikaan ja lähtötietojen mukaan vaikutusalueen läheisyydessä on vapaa-ajan asutusta suunnittelualueen pohjoispuolella.

Lausunnonantaja esittää, että pölyvaikutusten osalta on tarpeellista tarkastella erikseen pölyn terveys- ja viihtyisyyshaittaan vaikuttavia tekijöitä. Melu- ja pölyalueet tulisi esittää havainnollisesti kartalla, johon myös häiriintyvät kohteet on merkitty.

Kainuun ELY-keskus/Kalatalouspalvelut katsoo lausunnossaan, että ohjelma on kalastoon ja kalastukseen kohdistuvien vaikutusten selvittämisen osalta riittävä. Arvioinnissa on otettava huomioon ensi vuonna valmistuva Utosjoen kalataloudellinen kunnostustyö.

Museoviraston lausunnon mukaan Pilkkasuon turvetuotantosuunnitelman vaihtoehtoalueilta tai hankkeen lähialueilta ei tunneta muinaisjäännöskohteita. Alueella ei tietävästi ole tehty mitään arkeologisia kenttätöitä, mutta toisaalta alue ei suurimmalta osalta myöskään vaikuta otolliselta muinaisjäännösten esiintymisalueelta. Ensisijaiset hankevaikutukset kohdistuvat luonnonympäristöön ja turvetuotantoon suunnitelluille suoalueille, jossa vaikutukset arkeologiseen kulttuuriperintöön ovat sattumanvaraisia. On kuitenkin mahdollista, että turvetuotantoalueiden reunoilla olevilla maastokohdilla ja hankkeen mahdollisesti edellyttävien parannettavien tieyhteyksien vaiheilla voi sijaita ennestään tuntemattomia arkeologisia kohteita, joihin myös hankkeella voi olla vaikutuksia. Mahdollisia vaikutuksia ja hankkeen edellyttämiä tarkempia arkeologisia selvityksiä voidaan arvioida alueelle tehtävässä maastotarkastuksessa kesällä 2011. Sen toteuttajina voivat tulla kyseeseen Museovirasto tai Pohjois-Pohjanmaan museo.

Pohjois-Pohjanmaan museo toteaa lausunnossaan, että sillä ei ole huomautettavaa ympäristövaikutusten arviointiohjelmasta.

Pohjois-Pohjanmaan luonnonsuojelupiiri ry esittää lausunnossaan hankkeen perusteluista ja yhteiskunnallisesta soveltuvuudesta, että hanke kohdistuu osin luonnontilaiseen suoluontoon, ja hankkeen toteuttamiskelpoisuutta arvioitaessa kohteen erityispiirteet, kuten ojittamattomuus ja siihen liittyvä monimuotoisuus, ovat olennaisia seikkoja. Lausunnonantaja toteaa, että ohjelmassa ei selkeästi esitetä kyseisiä ominaispiirteitä huomioon ottavaa valtakunnallista alueidenkäyttötavoitetta, jonka mukaan: "Turpeenottoalueiksi varataan jo ojitettuja tai muuten luonnontilaltaan voimakkaasti muuttuneita soita ja käytöstä poistettuja suopeltoja. Turpeenoton vaikutuksia on tarkasteltava valuma-alueittain ja otettava huomioon erityisesti suoluonnon monimuotoisuuden säilyttämisen ja muiden ympäristönäkökohtien sekä taloudellisuuden asettamat vaatimukset." Viimeksi vesienhoitosuunnitelmien toteutusohjelmassa vuosille 2010–2015 on turvetuotannon keskeisimmäksi ohjauskeinoksi kirjattu uuden turvetuotannon ohjaaminen jo ojitetuille tai muuten luonnontilaltaan merkittävästi muuttuneille alueille niin, että turvetuotannosta on mahdollisimman vähän haittaa vesien tilalle, pohjavesille ja luonnon monimuotoisuudelle. Myös maakuntakaavan turpeenottoa ohjaava yleinen suunnittelumääräys noudattelee alueidenkäyttötavoitetta. Myös ohjelmassa mainitut maakunnalliset asiakirjat, kuten maakuntaohjelma tai energias strategia, painottavat ympäristövaikutusten aiempaa parempaa hallintaa. Lausunnonantaja esittää, että sijainnin ohjauksen toteutuminen Pilkkasuon tapauksessa on arvioitava selostuksessa.

Maisemavaikutuksien arvioinnista lausunnonantaja esittää, että maisemaa on tarkasteltava myös suon sisäisinä näkyminä.

Ilmastovaikutusten arviointia esitetään tehtäväksi käyttäen Tilastokeskuksen virallisia laskentamalleja, joita käytetään kasvihuonekaasujen maaraporteissa. Turpeen polttamisesta aiheutuvat päästöt esitetään arvioitavaksi Pilkkasuon turpeen energiasisälön perusteella. Samalla laskelmalla selviää myös Pilkkasuolla menetettävän hiilivaraston suuruus, mikä muodostaa vertailukohdan nollavaihtoehtoon verrattuna. Lausunnonantaja vaatii vertailussa tuotavan esille erityisesti suon hiilivaraston säilyttämisen/polttamisen ilmastovaikutusten kontrasti, sillä se on maankäytön ilmastovaikutusten oleellisin tietoa.

Lausunnonantaja toteaa, että kasvillisuuden arviointiin esitetty 200 metrin etäisyys turpeenottoalueen laidasta ei ole riittävä, jos hankealueen luontainen vesien valu-

masuunta on luonnontilaiselle suolle päin. Luonnontilaisen suon valuma-alueen pieneminen saattaa kuivattaa laajankin läpivirtaussuon, mikä tulee ottaa huomioon kasvillisuusvaikutusten rajausta harkittaessa. Tämän huomioonottaminen on erityisen tärkeää vaihtoehdon VE2 vaikutuksia harkittaessa. Kasvillisuus selvitys on tehty jo 1998, joten se on syytä päivittää, kuten ohjelmassa todetaankin. Maastotyöt tulee tehdä oikea-aikaisesti lajiston inventoimiseksi eli kukkimisaikaan. Lausunnonantaja toteaa, että olemassa olevan tiedon kerääminen ei riitä, vaan suolla on tehtävä kattava lajistokartoitus. Vuoden 1998 kartoituksen perusteella suotyyppien kirjo on merkittävä ja lajisto monipuolinen, vaateliaskin.

Myös linnuston kannalta 200 metrin kartoitusrajaa lausunnonantaja pitää liian suppeana. Monet tärkeät suolintulajit, esimerkiksi metsähanhi, kurki ja riekko, pesivät usein puuston suojissa, joskus kaukanakin avosuosta. Liian suppea kartoitusalueen rajaaminen näkyy turvesoiden lupahakemusten linnustoarvioinnissa selvästi. Selvimmin se näkyy metsähanhihavaintojen jokseenkin täydellisenä puuttumisena, vaikka suo sijaitsi lajin parhaimmilla lisääntymisalueilla. Kurkia ja riekkoja sen sijaan jonkin verran löydetään. Hanhien löytämiseksi linnustokartoitusta on suunnattava laajemmin suon puustoisille reunaosille varsinaisen suunnitellun turpeenostokentän ulkopuolelle. Linnustoselvitykset tulee tehdä pesimälinnuston osalta touko-kesäkuun vaihteessa vähintään 2–3 käyntikerralla. Ohjelmassa mainittu ajankohta 16.–17.6. on liian myöhäinen ja linjalaskenta väärä menetelmä. Virhelähteet on arvioitava seloituksessa.

Vesistövaikutusten arvioinnista lausunnonantaja toteaa, että vesistövaikutusten arviointi laskennallisten keskimääräisten ominaiskuormituslukujen avulla on hankkeesta vastaavan kannalta turvallinen menetelmä, sillä kaikki vesistön kannalta kriittinen hukkuu keskiarvoihin. Turvesuon kuormitus vaihtelee käytännössä hyvin suurissa rajoissa ja suurin osa päästöistä tapahtuu ylivirtaamapiikkien yhteydessä, mikä on vesistön kannalta kaikkein haitallisinta.

Lausunnonantaja esittää, että pintavalutuskenttien ominaispiirteet on kuvattava ja arvioitava metsäojitetun kentän toimivuus. Samoin on otettava huomioon sarkaojituksen ja eristysojan kuivattava vaikutus varsinaista kaivualuetta ympäröivään alueeseen ja siitä seuraava valunta ja kuormitus.

Lausunnonantaja toteaa, että Oulujoen–lijoen vesienhoitosuunnitelmassa Utosjoen ekologinen tila on luokiteltu tyydyttäväksi ja tilatavoite lisätoimenpiteiden jälkeen hyväksi vuoteen 2015 mennessä. Arviointiselostuksessa on kuvattava miten Pilkkasuon kuivattaminen turpeenostoalueeksi yhdessä muiden turpeenottohankkeiden ja vanhojen turvesoiden kanssa vaikuttaa tilatavoitteen saavuttamiseksi. Lausunnonantaja esittää selvitettäväksi myös turvepölyn vesistövaikutukset, sillä hanke sijaitsee aivan Utosjoen ja Pilkkalammen vieressä.

Suon jälkikäytöstä lausunnonantaja esittää, että uudelleensoistaminen ja kosteikkokäyttö on ainoa tapa, jolla voi kerätä takaisin poltosta vapautuva hiilimäärä, ja ainoa, joka lisää luonnon monimuotoisuutta, joten sitä tulisi suosia.

Lausunnonantaja toteaa, että nollavaihtoehdolla on suurimmat myönteiset vaikutukset luonnon monimuotoisuuteen, vesistövaikutuksiin, Suomen uusiutuvan energian lisäystavoitteisiin ja ilmastovaikutuksiin. Näitä tulee kuvata kattavasti olemassa olevan tutkimustiedon pohjalta sekä on tehtävä vertailu turve-/uusiutuvan energian työllisyysvaikutuksista. Vertailu nollavaihtoehdon ja toteutusvaihtoehtojen välillä tulee olla kaikki ympäristövaikutukset kattavaa ja tasapuolista; ei riitä, että nollavaihtoehto kuitataan toteamalla kaiken jäävän ennalleen.

Lausunnonantaja toteaa, että ennalta arvioiden Pilkkasuon turpeenottohankkeen merkittävimmät vaikutukset tulevat kohdistumaan vesistöjen ohella luonnon monimuotoisuuteen ja ilmastoon. Niiden merkittävyyttä tulee arvioida viimeisten luonnon uhanalaisuusselvitysten (Suomen luontotyyppien uhanalaisuus, Suomen ympäristö 8/2008, ja Suomen lajien uhanalaisuus, Punainen kirja 2010), Suomen kasvihuonekaasujen päästövähennystavoitteiden ja vesistöjen tilatavoitteiden pohjalta.

Pohjois-Pohjanmaan lintutieteellinen yhdistys ry esittää lausunnossaan, että arvioitavat vaihtoehdot eivät ole riittäviä ja esittää lisäksi arvioitavaksi vaihtoehtoa, jossa vain jo turvetuotantoa varten sarkaojitetut alueet otetaan tuotantoon ja vaihtoehtoa, jossa tarkastellaan mahdollisuutta suon ojitettujen osien ennallistamiseen ja siitä saatavan puubiomassan energiakäyttöön.

Lausunnonantaja esittää, että Pilkkasuon ympäristöön suunnitteilla olevien turvetuotantohankkeiden yhteisvaikutukset luonnon monimuotoisuuteen on selvitettävä perusteellisesti.

Lausunnossa todetaan, että YVA-ohjelmassa käytetty uhanalaisten lajien luettelo edustaa vuoden 2000 tilannetta. YVA-selostuksessa tulee uhanalaisten lajien tilannetta tarkastella tuoreimman tarkastelun (Rassi ym. 2010) perusteella.

Lausunnonantaja toteaa, että arviointiohjelman mukaan Pilkkasuon linnustoa on selvitetty linjalaskennalla kesäkuussa 1999. Vuonna 2010 luontoselvityksiä kerrotaan täydennetyin ja uusitun. Pesimälinnustoa on selvitetty koeala- ja linjalaskentana 16.–17.6.2010. Koealamenetelmä sopii kuitenkin erittäin huonosti vaihtelevaan suoympäristöön, jossa pesimälinnusto voi olla voimakkaasti keskittynyttä. Sekä yhden käyntikerran kartoituslaskenta että linjalaskenta soveltuvat useimpien yleisten ja runsaslukuisten lintujen parimäärien arviointiin, mutta näillä menetelmillä ei voida arvioida suon merkitystä harvinaisille tai vähälukuisille lajeille, koska todennäköisyys niiden osumiseen laskentareitille on hyvin pieni. Tällaisia vaikeasti havaittavia lajeja ovat esimerkiksi useat uhanalaiset lajit kuten muuttohaukka ja tuoreimmassa uhanalaisuusluokituksessa (Rassi ym. 2010) erittäin uhanalaiseksi luokiteltu suokukko. Ne ovat kuitenkin avainasemassa arvioitaessa alueen merkitystä linnustolle. Lisäksi useiden aikaisin pesintänsä aloittavien lajien (esim. metsähanhi) havaittavuus kesällä tehtävässä laskennassa on huono, koska niiden ääntely- ja liikkumisaktiivisuus vähenee pesinnän edetessä. On myös mahdollista, että sellaiset lintuparit, joiden pesintä on syystä tai toisesta tuhoutunut jo alkuvaiheessa, ovat ehtineet poistua alueelta.

Lausunnonantaja esittää, että edellä mainituista seikoista johtuen oikea menetelmä linnuston selvittämiseksi on koko hankkeen vaikutusalueen kattava usean laskentakerran kartoituslaskenta, jossa ensimmäinen laskentakerta on heti suon vapauduttua lumipeitteestä ja viimeinen keskikesän aikaan. Tällä välillä laskenta tulee toistaa vähintään kolme kertaa siten, että kaikki suolla mahdollisesti pesivät lajit ovat havaittavissa ainakin kahdessa laskennassa. Laskentasäähän on kiinnitettävä huomiota siten, että kartoitusta ei tehdä huonolla säällä lintujen huonon havaittavuuden ja pesintöjen tuhoutumisriskin takia. Kartoituksessa mikään osa tutkittavasta alueesta ei saa jäädä yli 100 metrin päähän kuljetusta reitistä avoimessa ympäristössä tai yli 50 metrin päähän metsäisessä ympäristössä. Melko kattavasta kartoituksesta huolimatta riekkokannan arviointi voi olla mahdotonta sulan maan aikaan kannan ollessa harva. Riekkokanta tulee selvittää talvella jälkilaskennalla kiertämällä suo vähintään kerran vähintään 2 vrk edellisen lumisateen jälkeen, jolloin jäljet ovat riittävän luotettavasti havaittavissa.

Lausunnossa todetaan myös, että arviointiohjelmassa kuvatuilla selvityksillä ei voida saada riittävästi tietoa Pilkkasuon merkityksestä linnuille niiden muuttoaikoina. Lausunnossa esitetään, että muutolla levähtäviä lintuja tulee havainnoida pesimälinnustossa.

ton tapaan kartoituslaskennalla, jolloin saadaan kattava kuva alueen muutonaikaisesta merkityksestä. Keväällä levähtävien muuttolintujen laskenta on luonnollisesti yhdistettävissä pesimälintujen laskentaan, jos laskenta-aikaa varataan riittävästi. Tämän lisäksi Pilkkasuon merkitystä lintujen levähdysalueena tulee selvittää myös huonolla säällä (esim. sade tai pohjoistuuli), jolloin lintujen muutto pysähtyy ja levähdysalueiden merkitys on hetkellisesti suurempi. Lintujen pesintöjen alettua levähtäjien havainnointi kylmällä tai sateisella säällä on kuitenkin tehtävä etäämmältä kaukoputkea apuna käyttäen pesintöjen tuhoutumisriskin takia. Suolla saattaa olla merkitystä linnuille myös loppukesällä ja syksyllä, mistä johtuen alueen linnustoa tulee havainnoida kevättarkkailun tapaan myös elo–lokakuussa.

Lausunnonantaja esittää, että Pilkkasuolta on tehty useita havaintoja harvinaisista perhosista, jonka vuoksi myös perhoskartoitus on syytä sisällyttää ympäristövaikutusten arviointiin.

Tarkasteltavasta vaikutusalueesta lausunnonantaja esittää, että vaikutukset linnustoon ja muuhun luonnon monimuotoisuuteen ulottuvat koko suokokonaisuuteen, joten tarkastelualueelta tulee laajentaa koskemaan koko ojittamatonta aapasuokokonaisuutta vähintään reunimmaisista ojituksista myöten.

Lausunnonantaja esittää, että ilmastovaikutusten tarkastelua ei pidä rajoittaa vain tuotantoalueelta vapautuviin ja sinne sitoutuviin kaasuihin. Suot ovat Suomen luonnossa tärkein pysyvä hiilivarasto ja luonnon hiilivarastot ovat ilmastomuutoksen kannalta keskeisiä, joten on välttämätöntä tarkastella myös muutoksia suon hiilivarastossa vaihtoehtoisissa, joissa 1) suo jätetään nykytilaan, 2) suo ennallistetaan ja 3) suo otetaan turvetuotantoon. Tämä on ohjelmassa vakava puute, joka pitää korjata. Eri vaihtoehtojen ilmastovaikutuksia tulee tarkastella sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä.

Lausunnonantaja esittää myös, että nollavaihtoehtoon tulee lisätä selvitys siitä, kuinka Pilkkasuon turve voitaisiin korvata uusiutuvalla energialla ja mitkä olisivat sen työllistämisaikutukset. Eri vaihtoehtojen taloudellista kokonaishyötyä esitetään tarkasteltavaksi niin suoekosysteemin tarjoamien tuotanto-, säätely-, ylläpito- kuin kulttuuristen palveluiden näkökulmasta. Kaikille tunnetuille ekosysteemipalveluille tulee pyrkiä arvioimaan niiden taloudellinen arvo, jotta hankkeen kokonaistaloudellista mielekkyyttä voidaan arvioida.

Yhteisen Utajärven jakokunta 878:1 osakaskunta, joka toteaa omistavansa maa-alueita ja vesialueita Utajärven pp-altaassa, Utosjoen alajuoksulla ja ns. Kemilänaltaassa Oulujoen vanhassa uomassa Puolangantien alapuolisella jokiuomalla, esittää lausunnossaan, että on jo aiemmin toukokuussa 2009 lausunut kielteisen kannan silloin esillä olleeseen Varpusuon turpeennostosuunnitelmaan ja huolestunut omistamiensa vesialueiden heikosta vesitilanteesta. Syynä tähän on altaisiin kertynyt hienojakoinen turve, joka heikentää veden laatua ja rajoittaa kaikenmoista käyttöä. Lausunnonantaja toteaa, että tuon ajankohdan jälkeen vedenlaatu ei ole parantunut, vaan on menty huonompaan suuntaan. Veden sameneneminen ja rantakiviyksen selvä limoittuminen sekä turpeen määrän lisääntyminen on rannoilla nähtävissä.

Lausunnonantaja toteaa, että vireillä olevassa Pilkkasuon turvetuotantohankkeessa ei tule tapahtumaan riittävää päästöjen pysäyttävää järjestelyä, ja vesistöjen tilanne ei kestä enempää kuormitusta.

Lausunnonantaja huomauttaa Oulujokilaakson kyseessä olevat vesialueet Oulujärven ohella hiljattain liitetyn maailmanlaajuiseen Rokua Geopark-verkostoon Suomen ainoina alueina. Nämä alueet ovat erityisessä Unescon suojeluksessa ja niissä puhdas luonto kaikkineen on erityisen korostuneessa osassa.

Lausunnonantajan kanta Pilkkasuon turvetuotantohankkeeseen on ehdottoman kielteinen ja siksi kannattaa vaihtoehtoa VE0.

Oulujoen kalastusalue, Utajärven osakaskunta, Laitasaaren osakaskunta, Sanginkylän osakaskunta ja Särkijärven osakaskunta ovat antaneet yhteisen lausunnon, jossa esitetään, että lausunnonantajat eivät tule hyväksymään uusien turvetuotantoalueiden kunnostustöiden aloittamista Utos- ja Naamajoen valuma-alueille. Lausunnonantajat toteavat myös, että tuotannossa olevien soiden nostotyöt tulee keskeyttää, kunnes valumavesille on kehitetty käsittelymenetelmät, jotka eivät aiheuta haittaa alapuolisille vesistöille ja että patoaltaiden kunnostustyöt on suoritettu lausunnonantajien vaatimalla tavalla.

Lausunnossa todetaan vedenlaadun huonontuneen turvetuotannon vuoksi alkuperäisestä tilasta Utosjoessa ja Utajärven pohjoispuolisessa patoaltaassa. Se on todettu mm. Utosjoen suistossa ja patoaltaassa, missä on noin 40–60 cm turveliettyä. Myös kaloissa on havaittu huomattavia makuhaittoja. Tämän vuoksi lausunnossa vaaditaan turvetuottajia ryhtymään toimenpiteisiin patoaltaiden tyhjentämiseksi ja Oulujoen veden johtamiseksi altaisiin.

Lausunnossa todetaan myös, että Utosjoen entisöinti on aloitettu vuonna 2010 koski-alueiden osalta, uittorakenteet puretaan ja rakennetaan kalataloussuunnitelmien mukaiset kutusoraikat koskialueille. Utosjoki on nimetty yhdeksi Oulujoen sivujoeksi, joka tulee olemaan luonnonlohien istutus-/kutujokena. Siirtoistutukset aloitetaan joen entisöinnin jälkeen. Lausunnossa todetaan, että veden lisääntyvät väri- ja makuhaitat sekä kutusorakoiden liettymiset myös estävät suunnitelmissa olevan hankkeen onnistumisen luonnonlohen kutujokena.

Lausunnossa todetaan, että arviointiohjelmassa on arvioitu kalastajien määräksi Utosjoella 80 kalastajaa vuodessa, jonka vuoksi on laadittu vesistön ranta-alueiden tilarekisteriluettelot, joiden mukaan kalastavia ranta-asukkaita on jo yli 300. Tämän lisäksi on otettava huomioon myös ulkopuoliset vieraslupakalastajat, joita arvioidaan olevan ainakin saman verran.

Lausunnossa todetaan Utosjoella olevan osakaskuntien taloudelle merkittävää virkistyskäyttöarvoa, kuten melonta- ja rantatapahtumien järjestäminen. Myös ranta-asukkaiden viihtyisyyteen ja virkistyskäyttöön, kuten uintimahdollisuuksiin, on veden pilaantumisella suuri haittavaikutus.

Lausunnossa esitetään myös mahdolliseen ympäristölupaan kohdistuvia vaatimuksia, kuten valumavesien käsittelyä niin ettei alapuolisille aiheuteta vahinkoa ja vesinäyteseurannan järjestämistä. Lausunnossa esitetään myös korvausvaatimuksia kalataloudellisista menetyksistä.

Mielipiteet

Oulujoen reitti ry esittää mielipiteen ilmaisussaan, että turpeen polttaminen on ilmastomuutoksen kannalta erityisen haitallista. Turvetuotanto on Pohjois-Pohjanmaalla aikaa myöten ajettava alas ja korvattava uusiutuvilla polttoaineilla. Hankkeen ilmastovaikutuksia on arvioitava myös lisääntyvän liikenteen ja työkoneiden osalta.

Mielipiteen esittäjä toteaa Pilkkasuon kuivatusvesien päätyvän lopulta Oulujokeen, ja eri yhteistyötahojen Kainuussa ja Pohjois-Pohjanmaalla aloittaneen hankkeen, jonka tavoitteena on palauttaa lohi Oulujoen reitin jokiin. Hankkeessa on tarkoituksena rakentaa lohiportaot kaikkiin jäljellä oleviin Oulujoen voimalaitoksiin Oulujärvelle asti. Nyt hanketta uhkaa Pilkkasuon turvetuotantohanke valumavesineen erityisesti Utosjoen osalta, jonka kunnostus poikastuotantoalueeksi on jo aloitettu. Mielipiteessä to-

detaan myös Oulujoen veden olevan oululaisten juomaveden lähde, jota ei saa vaarantaa minkäänlaisilla lisäkuormituksilla.

Mielipiteessä todetaan kiintoainekuormituksen haittaavan pohjakutuisten kalojen lisääntymistä. Virtavedet eivät maa- ja metsätalouden päästöjen lisäksi kaipaa suon kuivatusvesien tuomaa kiintoaineksen, typen ja fosforin lisääntymistä. Toisaalta luonnontilaiset suot toimivat vesivarastoina. Hankkeessa on tarkoitus käyttää vesienkäsittelymenetelmänä ympärivuotista pintavalutusta, mikä sisältää riskejä varsinkin kevät-tulvien aikana. On otettava huomioon ilmastonmuutoksen myötä mahdollisesti lisääntyvät rankkasateet ja tulvat, jolloin haitalliset päästöt virtavesiin kasvavat.

Mielipiteen esittäjä esittää Pilkkasuon turvetuotantohankkeesta luopumista eli vaihtoehtoa VE0.

A, B, C ja D sekä E toteavat yhteisessä mielipiteen ilmaisussaan, että hankealue sijaitsee noin kilometrin etäisyydellä heidän Potkun kylällä sijaitsevasta kesänviettopaikastaan. Mielipiteen esittäjät toteavat kansainvälisiin ja kansallisiin lähteisiin vedoten, että turpeen käyttöä energialähteenä ei voi mitenkään perustella, vaan se on korvattava uusiutuvilla vähemmän päästöjä tuottavilla vaihtoehtoilla. Mielipiteen mukaan turpeen haitalliset vaikutukset ilmaston lämpenemisen torjunnassa tulisi ottaa huomioon ympäristövaikutusten arvioinnissa.

Mielipiteen esittäjät pitävät turvemaiden suojelua tärkeänä kasvi- ja eläinlajien monimuotoisuuden säilyttämisessä. Pilkkalampi toimii useiden lintulajien oleskelu- ja pesintäpaikkana. Pilkkalammella pesii joutsenia ja muuttohanhet käyttävät Pilkkalampea levähdyspaikkana. Nisäkkäistä lammella on nähty mm. saukko. Pilkkasuolla on myös pysyvä kyykäärmekanta. Lisäksi Pilkkasuolla on rikas kasvisto; siellä kasvaa mm. rauhoitettua suovalkkua ja vaarantunutta suopunakämmekkää.

Mielipiteessä todetaan, että suunnitelmien mukaan kuivatusvedet johdettaisiin Potkunjokeen noin kilometri alajuoksuun Kaakilasta. Mielipiteen esittäjien kesäpaikkaan otetaan vesi suoraan Potkunjoesta, sillä yksikään kaivo ei ole onnistunut. Joki on erittäin matala ja useista paikoista liki ummessa. Näin ollen turvesuolta tuleva kiintoaine tukkisi joen kokonaan ja huonontaisi oleellisesti veden laatua entisestään. Potkunjoki laskee Utosjokeen, joten Utosjoki saisi myös sitä kautta lisäkuormitusta Pilkkasuon turvetuotannosta. Potkunjoki on tärkeä myös kalastuksen vuoksi; keväällä saadaan saalista katiskalla ja kesällä virvelillä niin joen ala- kuin yläjuoksulta.

Vesistöt, joihin kuivatusvedet on tarkoitus johtaa, ovat jo valmiiksi reheviä vesistöjä. Utosjoen vedenlaatu on luokiteltu tyydyttäväksi. Useiden joen rannalla asuvien mukaan Utosjoen vedenlaatu huononee vuosi vuodelta, sillä vedessä on paljon kiintoainetta. On selvää, että turvesuo huonontaisi tilannetta edelleen. Lakisääteisen toimenpideohjelman mukaan on sitouduttu siihen, että Utosjoen tilaa parannetaan yhden luokan verran eli tasolle hyvä. Joen kuormitusta on siis vähennettävä. Ympäristövaikutusten arvioinnissa onkin paneuduttava siihen, miten joen veden laatua voidaan parantaa samanaikaisesti, kun turvesuo sitä huonontaa.

Mielipiteen esittäjien käsityksen mukaan melu- ja pölyhaittojen arvioimiseksi esitetty kilometrin säde ei ole riittävä, sillä kahden kilometrin päässä Pilkkasuon reunasta on ympärivuotisesti asuttuja taloja ja kesänviettopaikkoja. Saatujen kokemusten mukaan pöly- ja melupäästöjen pelätään ulottuvan yli kahden kilometrin etäisyydelle turvetuotantoalueesta. Mielipiteen esittäjät toteavat, että pienhiukkaspäästöt ovat tutkimusten mukaan merkittävä terveysriski ja itse asiassa ilmansaasteista pienhiukkasilla arvioidaan olevan suurin merkitys terveyteen. Tämän vuoksi pienhiukkasaltistus tulisi huomioida YVA:ssa. Mielipiteen esittäjät ovat huolestuneet myös turvesoiden tulipalovaarasta, tulipalon hiukkaspäästöistä ja tulipalon asutukselle aiheuttamasta uhasta.

Mielipiteessä todetaan Pilkkasuolla olevan myös virkistyskäyttöarvoa; Pilkkalammella käydään kalastamassa ja suota käytetään marjastukseen, jonka vuoksi virkistyskäytömerkitys tulee ottaa huomioon vaikutusarvioinnissa.

Mielipiteen esittäjät pitävät nollavaihtoehtoa ainoana vastuullisena ratkaisuna.

F esittää mielipiteen ilmaisussaan, että Utosjoki ei kestä enää lisäkuormitusta. Esimerkiksi kesällä 2010 joen vesi on ollut haisevaa, jonka vuoksi siinä ei voitu uida eikä vettä voitu käyttää saunavetenä, koska astiat limoittuvat. Vesi on tummentunut huomattavasti turvetuotannon aloittamisen jälkeen. Joessa noin 30 vuotta sitten ollut rapukanta on hävinnyt lähes kokonaan.

Mielipiteen esittäjä toivoo Pilkkasuon turvetuotantohankkeen haudattavan kokonaan.

G toteaa mielipiteen ilmaisussaan, että viime kesänä oli ongelmana Utosjoen ja Potkunjoen veden laatu. Vesi on ollut mustaa ja haisevaa, joten sitä ei ole voinut käyttää saunavetenä. Mielipiteen esittäjän käsitys on, että ensin täytyy saada vanhojen turvesoiden päästöt kuriin, ennen kuin suunnitellaan uusia turvesoita jokien varsille. Ilman saastepäästöjen estämisen ohella myös jokien saastuttamisen estäminen tulisi olla yhtä tärkeää.

H on esittänyt samassa mielipiteen ilmaisussaan sekä Kivi- että Pilkkasuon turvetuotantohanketta koskevat kannanotot. Tässä yhteysviranomaisen lausunnossa huomioidaan vain välittömästi Pilkkasuon hanketta koskevat kannanotot.

Mielipiteessä tuodaan esiin huolestuminen turvetuotannon vaikutuksista lähialueen vesistöön, järviin ja jokiin, kuten Oulujoen veden laatuun, joka mm. happamoituu ja hienoaineksen kulkeutumisen myötä mataloituu ja umpeutuu. Muhoksen kirkonkylän kohdalla oleva Montanlampi on hienoaineksen kulkeutumisen myötä suurimmassa vaarassa umpeutua entisestään.

Mielipiteen esittäjä katsoo, että turvetuotantoalueen perustamisella on laaja-alainen haitallinen vaikutus pohjavesiin, pieneliöstöön, kasveihin, kaloihin ja eläimiin. Tuotantoalueen käyttö marjastukseen, metsästykseseen ja retkeilykäyttöön menetetään. Näitä seikkoja arviossa ei ole huomioitu riittävästi.

Mielipiteen esittäjä on huolestunut myös hankkeen vaikutuksista Oulujoen kalaporassuunnitelmiin ja matkailutoimintaan.

I toteaa, että arviointiohjelmassa perhosista suovenhokas on merkitty silmälläpidettäväksi lajiksi. Lajin uusi luokitus on kuitenkin EN. Mielipiteen esittäjä huomauttaa lajin kuuluvan myös erityissuojeltaviin lajeihin. Suovenhokas on vaikea laji löytää, joten sen todellisesta kannasta on vaikea ottaa selvää. Mielipiteen esittäjä on kesällä 2010 hankealueella kulkiessaan havainnut Punaisen kirjan perhosista muurainhopeatäplän ja suokirjosiniisiiven. Havainto on tehty myös rämeperhömittarista, joka on harvalukuinen laji ylipäättään missään. Linnuista alueella on havaittu mm. ampuhaukka.

Mielipiteen esittäjän käsityksen mukaan suon hyönteislajisto on erittäin hyvin edustettuna, sisältäen useita hyviä suolajeja, jotka ovat harvinaistuneet soiden ojitamisen ja turvetuotantoon ottamisen vuoksi. Mielipiteen esittäjä olettaa lajirunsauteen vaikuttavana tekijänä olevan lammen, joka luo monipuolisen ympäristön suolajeille. Mielipiteen esittäjä katsoo, että todennäköisesti alueen osittainenkin turvetuotantoon otto tuhoaisi perhoslajiston sekä samalla myös linnuston ja lammen virkistyskalastuskäytön.

J toteaa mielipiteen ilmaisussaan, että Pilkkalampi on Potkun alueella ainut lampi, missä on kaloja. Lammen vesi on juomakelpoista ja kalat ovat hyvän makuisia. Mielipiteen esittäjä on huolestunut turvepölyn vaikutuksista lammelle.

Mielipiteen esittäjä toteaa, että aina kun uusi turvetuotantoalue avataan, Utosjoen vedenlaatu huononee. Kesällä 2010 lämmitettäessä vesi on ollut turpeelle haisevaa. Mielipiteen esittäjän mukaan Utosjoen vesi ei kestä enää yhtään uutta turvesuota, etenkin kun se vuoden 2011 aikana kunnostetaan koskien osalta lohien poikastuotantoon.

Mielipiteen esittäjä toteaa myös turvekuljetusten aiheuttavan meluhaittaa.

K toteaa mielipiteen ilmaisussaan, että Utosjoen pilaaminen aloitettiin koskien perkaamisella puutavaran uittoa varten, ja uiton päättymisen jälkeen jokea ei palautettu perkaamisesta edeltäneeseen tilaan. Seurauksena tästä on ollut kalakannan romahtaminen, osittain menetetyt maisema-arvot ja ylisuuret kevättulvat. Seuraavana vuorossa olivat metsäojitukset ja metsälannoitukset, joiden seurauksena joen veden laatu huonontui selvästi. Metsälannoitusten päättymisen jälkeen luonto on korjannut tilannetta ja joen veden laatu kääntyi parempaan päin. Tämän jälkeen alettiin perustaa turvetyömaita Utosjoen valuma-alueelle. Seurauksena tästä on ollut se, että veden laatu on huonontunut jatkuvasti. Varsinkin runsaampien kesäsateiden jälkeen joen vesi on erittäin humuspitoista, tummanruskeaa "lientä". Normaali-tilanteissakin astiasa seisovan veden pohjalle laskeutuu selvästi havaittava kerros humusta, so. turvepölyä.

Mielipiteen esittäjä esittää, että Pilkkasuon turvetuotannon ns. nollavaihtoehto (VE0) otetaan todelliseksi, vakavasti selvitettäväksi ja harkittavaksi vaihtoehdoksi. Perusteluina esitetään, että mahdollinen turvetuotannon aloittaminen Pilkkasuolla huonontaisi Utos- ja Potkunjokien vesien laatua entisestäänkin. Utosjokivarren asukkaat tietävät tämän kokemuksesta. Jokaisen uuden turvetyömaan myötä näin on käynyt päinvastaisista vakuutteluista huolimatta. Veden laadun huononeminen turvetuotannon aloituksen myötä käy ilmi myös mm. Pilkkasuon turvetuotantohankkeen ympäristövaikutusten arviointiohjelmasta (s.13, kohta 2.5.2 Vesienkäsittely).

Mielipiteen esittäjä toteaa, että Oulujoen–Iijoen vesienhoitoalueen vesienhoitosuunnitelmassa Utosjoki kuuluu luokkaan tyydyttävä. Tavoitetilana on yhden luokan paranus eli hyvä. Tavoitetila on arvioitu saavutettavan vuoteen 2015 mennessä. Mahdollinen turvetuotannon aloittaminen on ristiriidassa asetetun tavoitetilan saavuttamisen kanssa. Mahdollinen turvetuotannon aloittaminen Pilkkasuolla on ristiriidassa Utosjoella meneillään olevien kalataloudellisten kunnostusten tavoitteiden kanssa, ja vaikeuttaa/estää näiden tavoitteiden saavuttamista. Pilkkasuon ja Pilkkalammen säilyttäminen nykyisessä luonnontilassa (jo toteutetuista ojituksista huolimatta) palvelee luonnon monimuotoisuuden säilyttämistä nykyisille ja tuleville sukupolville.

YHTEYSVIRANOMAISEN LAUSUNTO

Ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain tavoitteena on edistää ympäristövaikutusten arviointia ja yhtenäistä huomioon ottamista suunnittelussa ja päätöksenteossa sekä samalla lisätä kansalaisten tiedonsaantia ja osallistumismahdollisuuksia. Ottaen huomioon Vapo Oy:n Pilkkasuon turvetuotantoalueen ympäristövaikutusten arviointiohjelmasta annetut lausunnot ja mielipiteen ilmaisut Pohjois-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus esittää yhteysviranomaisen lausuntonaan seuraavaa.

Hankekuvas

Arviointiohjelmassa on esitetty tiedot hankkeen tarkoituksesta, sijainnista ja hankkeesta vastaavasta.

Hankkeesta vastaava perustelee hanketta sillä, että hankkeen tavoitteena on turvata energiaturpeen saanti ja näin varmistaa energian ja lämmön katkeamaton tuotanto Pohjois-Pohjanmaan alueella. Hankkeesta vastaava on erikoistunut turvetuotantoon ja sen on kyettävä vastaamaan energialaitosten vaatimuksiin ja turpeen kysyntään. Uutta tuotantopinta-alaa tarvitaan korvaamaan tuotannosta poistuvia alueita. Hankkeesta vastaava haluaa myös lisätä tuotantokapasiteettiaan ja siten myös kasvattaa kotimaisten polttoaineiden osuutta Suomen energiatarpeesta.

Hankkeesta vastaava näkee monia etuja turvetuotannon aloittamisesta Pilkkasuolla. Hankealueen läheisyydessä on muita turvetuotantoalueita, joten alueelta on saatavissa osaavaa henkilökuntaa ja yhteistyöyrityksiä. Kuljetusmatkat lämpölaitoksille ovat suhteellisen lyhyet: Ouluun noin 90 km ja Kajaaniin noin 150 km.

Hankealue sijaitsee Oulujoen vesistöalueella Ylä-Oulujoen alueeseen (59.2) kuuluvan Utosjoen keskiosan alueen (59.23) Itäsuon (59.231) ja Potkunjoen alaosan (59.234) valuma-alueilla. Pilkkasuon turvetuotantoalueen kuivatusvedet johdetaan sen pohjoisosalta laskuojaa pitkin suoraan Utosjokeen ja eteläosalta laskuojan ja Potkunjoen kautta Utosjokeen.

Utosjoen valuma-alueella (59.22 – 59.24) on myös muita tuotantokäytössä olevia turvetuotantoalueita ja suunnitteilla olevia hankkeita. Arviointiohjelmassa on esitetty taulukkona ja kartalla (taulukko 1 ja karttaliite 1) Utosjoen valuma-alueella sijaitsevat eri vaiheissa olevat tuotantoalueet.

Arviointiselostuksessa tulee kuvata myös liitekartalla 1 esitettyjen *turvetuotantoalueiden kuivatusvesien purkureitit kartalla*.

Arviointiselostuksen nykytilan kuvauksessa tulee esittää *tiedot siitä, milloin hankealueen ojitukset turvetuotantoa varten on suoritettu*.

Turvetuotantoalueen jälkikäytöstä todetaan arviointiohjelmassa, että jälkikäyttömuodoiksi tulevat kysymykseen esim. metsittäminen tai viljely. Osa alueesta jää todennäköisesti kosteikoksi. Ympäristövaikutusten arviointiselostuksessa arvioidaan jälkikäyttömuodon vaikutuksia Pilkkasuon lähialueella. Arvioinnissa käytetään aineistoina olemassa olevia selvityksiä Suomessa tuotannosta poistuneiden soiden jälkikäytöstä.

Yhteysviranomainen katsoo, että jälkikäyttömuotojen arviointi on huomioitu riittävällä tavalla.

Arviointiohjelmassa on esitetty monipuolisesti hankkeeseen liittyviä hankkeita, ohjelmia ja suunnitelmia, mutta ei kuitenkaan tuoda esille miten mainittuja ohjelmia ja suunnitelmia on tarkoitus hyödyntää hankkeen ympäristövaikutusten arvioinnissa.

Hankkeiden, ohjelmien ja suunnitelmien merkitys arvioitaviin tekijöihin on tuotava esiin arviointiselostuksessa.

Ehdotus soiden ja turvemaiden kestävän ja vastuullisen käytön ja suojelun kansalliseksi strategiaksi (työryhmämuistio MMM 2011:1) on julkistettu 16.2.2011.

Yhteysviranomainen katsoo, että vesipolitiikan puitedirektiiviin (2000/60/EY) viittaminen tarpeetonta, koska direktiivi on saatettu kansallisesti voimaan lailla (1299/2004) ja valtioneuvoston asetuksella (1040/2006) vesienhoidon järjestämisestä. Vesiensuojelun suuntaviivat on sovitettu yhteen vesienhoitolainsäädännön kanssa. Myös Oulujoen–Iijoen vesienhoitosuunnitelma on hyväksytty valtioneuvostossa joulukuussa 2009. Lisäksi valtioneuvosto on hyväksynyt 17.2.2011 valtakunnallisen vesienhoidon toteutusohjelman vuosille 2010–2015. Ohjelma pohjautuu vuonna 2009 hyväksyttyihin vesienhoitosuunnitelmiin.

Muut luvat ja hankkeen aikataulu

Arviointiohjelmassa on esitetty hankkeen tarvitsemat suunnitelmat, luvat ja muut päätökset sekä tiedot arviointimenettelyn aikataulusta. Arviointimenettelyä ei ole yhdistetty muiden lakien mukaisiin menettelyihin.

Hankkeen suunnittelutilanne ja aikataulu on esitetty siten, että tarkoituksena on aloittaa kuntoonpano aikaisintaan vuonna 2012, mikä edellyttäisi ympäristövaikutusten arvioinnin loppuun suorittamista vuoden 2011 alkupuoliskolla, ja sen jälkeen ympäristöluvan hakemista ja myönteistä lupapäätöstä viimeistään vuoden 2012 alussa.

Yhteysviranomainen pitää esitettyä aikataulua varsin tiukkana.

Vaihtoehtojen käsittely

Pilkkasuo jakaantuu kahteen erilaiseen osaan luonnonarvojen ja maiseman sekä osin hydrologian perusteella. Pohjoinen suokokonaisuus, josta vedet ohjautuvat pääosin Utosjokeen, on laajalti ojitettuna luonnontilaltaan selkeästi heikentynyt. Eteläinen osa on luonnontilaltaan muuttunut jonkin verran, kuitenkin lähes luonnontilaiseen verrattavissa, koska sen vedentulosuunnassa olevan reunaosan kuivatusvaikutus on rajallinen ojien paikoin tulviessa ojittamattomalle suoalueelle. Eteläosan hydrologista luonnetta ylläpitää erityisesti Pilkkalampeen tuleva ja siitä lähtevä luonnonpuro, jonka tuleva ja lähtevä virtaus on osin piilopurona.

Arviointiohjelmassa tarkastellaan nollavaihtoehtoa (VE0) lisäksi kahta toteutusvaihtoehtoa (VE1 ja VE2). Nollavaihtoehtossa Pilkkasuon turvetuotantohanketta ei toteuteta ollenkaan.

Vaihtoehdossa 1 (VE1) koko Pilkkasuon tuotantokelpoinen alue otetaan tuotantokäyttöön. Tarkasteltavan alueen pinta-ala on noin 288 ha, josta ojitettua aluetta on noin 140 ha ja ojittamatonta noin 148 ha. Vesienkäsittelymenetelmänä on ympärivuotinen pintavalutus. Turvetuotantoalueen kuivatusvedet johdetaan pohjoisen noin 95 ha:n osa-alueelta reittiä laskuoja–Utosjoki ja eteläosan noin 193 ha:n alueelta reittiä laskuoja–Potkunjoki–Utosjoki.

Vaihtoehdossa 2 (VE2) Pilkkasuon tuotantokelpoisesta alueesta on rajattu pois Pilkkalammen alue ja sitä ympäröivä ojittamaton alue. Tuotantokelpoinen alue on yhteensä noin 175 ha, josta ojitettua aluetta on noin 143 ha ja ojittamatonta noin 32 ha. Vesienkäsittelymenetelmänä on ympärivuotinen pintavalutus. Kuivatusvedet johdetaan pohjoisen noin 95 ha:n osa-alueelta reittiä laskuoja–Utosjoki ja eteläosan noin 80 ha:n alueelta reittiä laskuoja–Potkunjoki–Utosjoki.

Yhteysviranomainen esittää, että vaihtoehtotarkasteluun lisätään vielä kolmas vaihtoehto (VE3), jossa tuotantoon otetaan vain suoalueen jo ojitettu pohjoinen osa.

Sinänsä YVA-menettelyn kannalta olisi ollut hyvä, jos vaikutusarviointiin olisi otettu myös vaihtoehtoisilla muilla alueilla sijaitsevien turvetuotantovaihtoehtojen tarkastelu.

Vaihtoehtoon 1 eteläosan pintavalutuskenttä sijoitetaan ojitetulle suoalueelle, vaikka noin puolet turvetuotantoon suunnitellusta suoalueesta on ojittamatonta. Tästä seuraa, ettei kentän toimivuutta voida etukäteen tietää; kentän toimivuus riippuu mm. turvepaksuudesta, kaltevuudesta, ojien tilasta ja niiden tukkimisen onnistumisesta. Pintavalutuskenttä on suositeltavaa sijoittaa luonnontilaiselle alueelle. Pintavalutuskentän toimivuus on perustana kuormitusarviolle, joka taas on perustana vesistövaikutusarviolle. *Arviointiselostuksessa on tutkittava mahdollisuudet sijoittaa pintavalutuskenttä ojittamattomalle suoalueelle. Mikäli pintavalutuskenttä on kuitenkin tarkoitus sijoittaa ojitetulle alueelle, on se huomioitava kuormitusarviossa.*

Arviointiohjelman mukaan vaihtoehdossa 1 jätetään Pilkkalammen ympärille 50–100 metrin suojavyöhyke. *Arviointiselostuksessa tulee perustella suhteellisen kapean suojavyöhykkeen riittävyyttä ja esittää arvio toiminnan vaikutuksista Pilkkalampeen.*

Vaihtoehtoon 2 eteläosan pintavalutuskenttä on suunniteltu sijoitettavan suoalueen keskiosaan. Yhteysviranomainen pitää pintavalutuskentän sijaintiehdotusta ongelmallisena, sillä eteläisen suokokonaisuuden hydrologisen tasapainon säilymistä ei voida taata piilopurosysteemin alaosan ulottuessa suunnitellun pintavalutuskentän tuntumaan. Lisäksi suunnitellun pintavalutuskentän kohdalla on rauhoitetun kasvilajin keskeinen esiintymisalue. Tämän vuoksi yhteysviranomainen edellyttää, että *pintavalutuskentän sijoittamista tulee tarkastella vaihtoehtoisella sijoituspaikalla, jossa luonnontilaan jätettävään suoalueeseen ei kohdistu haitallisia vaikutuksia. Vaihtoehto 2:n rajausta tulee myös kokonaisuutena tarkastella siten, että ojittamaton suokokonaisuus säilyisi mahdollisimman ehjänä.*

Arviointiselostuksessa on myös selvitettävä yksityiskohtaisemmin eri tuotantoalueille suunnitellut vesiensuojelurakenteet suunnitelmapiirroksineen ja mitoitus tietoineen sekä arvioitava miten ne täyttävät toiminnalle asetetut BAT-vaatimukset.

Arviointiselostuksessa tulee tarkastella eri tuotantovaihtoehtoittain myös turvetuotantoalueen sisäisten kulkuväylien ja ojien aiheuttamia vaikutuksia alueen hydrologiaan sekä jokamiehen kulkuoikeuksien säilymiseen.

Rikkonaisessa kumpumoreenimaastossa sijaitseva Pilkkasuon aapasuokokonaisuus koostuu eteläisestä ja pohjoisesta melko kookkaasta osasta, jotka kangasmetsäalueet ja -saarekkeet erottavat toisistaan. Paikallinen vedenjakaja kulkee karkeasti rajaten samalla kohdalla. Pilkkasuon ojitettu pohjoinen suokokonaisuus on luonnontilaltaan heikentynyt. Pilkkasuon eteläosan vedenvirtaussuunnista johtuen ojittamaton ala on lähes luonnontilaista tai sen kaltaista. Luonnon monimuotoisuuden kannalta Pilkkasuon ojittamaton eteläosan suokokonaisuus on arvokkain. Tämä alue jätettäisiinkin lähes kokonaisuudessaan luonnontilaan vaihtoehtoon 2 (VE2) mukaisessa ehdotuksessa. Tämä alue jäisi kokonaisuudessaan tuotannon ulkopuolelle myös yhteysviranomaisen esittämässä uudessa VE3:ssa.

Vaihtoehtojen tarkastelussa tulee selvittää ajantasaisilla luontoselvityksillä mikä on arvokkaan ja uhanalaisen suolajiston nykyinen tilanne sekä sen säilyttämisen edellytykset koko hankealueelta. Arvioinnissa tulee ottaa huomioon alueella mahdollisesti olevat vesilain ja metsälain suojaamat kohteet.

Kaikkien arvioitavien vaihtoehtojen ympäristövaikutukset on arvioitava hankkeen koko elinkaaren aikana, ts. kuntoonpanovaiheessa, tuotantovaiheessa ja ainakin alustavasti myös jälkikäyttövaiheessa.

Vaikutukset ja niiden selvittäminen

Arviointiohjelma tarkoituksena on kertoa, mitä ja miten hankkeen eri vaihtoehtojen vaikutuksia aiotaan arvioida. Arviointiohjelmassa on annettu selvitys arvioitavista ympäristövaikutuksista. Yhteysviranomainen katsoo, että hankkeen merkittävimmät vaikutukset on tunnistettu ja hankekokonaisuus on vaikutusten arvioinnissa otettu huomioon.

Arviointiselostuksessa on kuitenkin vielä esitettävä lisäselvityksiä ja täsmennyksiä, jotta hankkeen ympäristövaikutuksista voidaan saada kattavat arviot.

Vaikutukset maankäyttöön ja yhdyskuntarakenteeseen

Pilkkasuo muodostaa laajan rimpisen aapasuokokonaisuuden, jonka keskellä on Pilkkalampi. Pilkkasuo on enimmäkseen ojittamatonta suota. Luonnontilaista osaa ympäröivät ojitusalueet ja kangasmetsäsaarekkeet. Suon lounaisosa on ojitettu metsänkasvatusta varten ja koillisosassa suota on ojitettu turvetuotantoa varten. Arviointiohjelman mukaan suolla ei ole erityistä maa- tai metsätaloudellista merkitystä. Arviointiohjelman mukaan arvioinnissa selvitetään maankäytön vaikutukset suunnittelualueelle ja lähiympäristölle.

Arviointiohjelman mukaan turvetuotantoon suunnitellun alueen naapuritilat sekä tuotantoalueen ympäristöstä kilometrin etäisyydellä sijaitsevat asunnot ja loma-asunnot selvitetään. Asutukseen kohdistuvia vaikutuksia tarkastellaan alueen lähikyliin asti.

Yhteysviranomainen katsoo, että asutukseen ja asukkaisiin mahdollisesti kohdistuvat vaikutukset voidaan arvioida esitetyllä tavalla kuitenkin niin, että vaikutukset selvitetään riittävällä laajuudella myös purkuvesistöjen varrella. Asutukseen kohdistuvaan vaikutustarkasteluun tulee sisältyä myös vaikutukset vapaa-ajan asutukseen.

Arviointiohjelmassa kaavoitustilannetta koskevassa luvussa on esitetty Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaava ja siinä esitetty turvetuotantoa koskeva yleismääräys.

Arviointiohjelman liittymistä muihin hankkeisiin, suunnitelmiin ja ohjelmiin koskevassa luvussa on mainittu muun ohella myös valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet, mutta niiden merkitystä turvetuotantoon ei ole tarkasteltu lähemmin.

Valtioneuvoston päätös valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkistamisesta on tullut voimaan 1.3.2009. Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden mukaan turpeenottoalueiksi varataan jo ojitettuja tai muuten luonnontilaltaan merkittävästi muutuneita soita ja käytöstä poistettuja suopeltoja. Turpeenoton vaikutuksia on tarkasteltava valuma-alueittain ja otettava huomioon erityisesti suoluonnon monimuotoisuuden säilyttämisen ja muiden ympäristönäkökohtien sekä taloudellisuuden asettamat vaatimukset.

Arviointiselostuksessa on otettava huomioon valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden turvetuotannon suunnittelulle asettamat vaatimukset ja Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavan turvetuotantoa koskeva yleinen suunnittelumääräys. Arviointiselostuksessa on erityisesti perusteltava, mikäli valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden ja maakuntakaavan maankäytön suunnittelun yleisistä periaatteista ja määräyksistä poiketaan.

Vaikutukset maa- ja kallioperään sekä pohjavesiin

Arviointiohjelmassa ei ole esitetty mitään mainintaa arvioitavista vaikutuksista kalliota tai maaperään. Hankkeen vaikutukset maaperään ovat kuitenkin suuret, sillä turvetuotannossa hyödynnetään eloperäistä maakerrostumaa. Hankealueen ojitukset vaikuttavat alapuolisen ja tuotantoaluetta ympäröivän alueen vesitalouteen ja pohjaveden muodostukseen.

Arviointiohjelman mukaan Pilkkasuon tuotantoalueen läheisyydessä ei sijaitse luokiteltuja pohjavesialueita. Lähin pohjavesialue, Palovaaran (11 889 011) I-luokan pohjavesialue, sijaitsee noin 1,6 kilometriä tuotantoalueesta koilliseen.

Turvetuotannon vaikutuksia pohjavesialueisiin esitetään tarkasteltavan alueen maaperästä olemassa olevan tiedon perusteella. Tarkastelussa arvioidaan mm. vaikutuksia pohjaveden pinnan tasoon ja pohjaveden riittävyttä lähimmillä vedenottamoilla ja kaivoilla. Lähimpien talousvesikaivojen sijainti, kunto, vedenpinnan korkeus ja tarvittaessa vedenlaatu kartoitetaan ja kaivoista laaditaan kaivokortit.

Hankealue ei ole luokiteltua pohjavesialuetta eikä lausunnoissa ole esitetty pohjavesien arviointia koskevia vaatimuksia, jonka vuoksi vaikutuksia pohjavesiin ei tarvitse arvioida esitettyä laajemmin. Talousvesikäytössä olevia kaivoja voidaan kartoittaa myös tehtävien asukaskyselyjen yhteydessä.

Vaikutukset vesistöön

Arviointiohjelmassa todetaan, että Utosjoki on entinen uittojoki, jonka virtaamaolosuhteisiin ovat vaikuttaneet uiton perkausten ja uittopatojen purkamisen lisäksi laajat metsäojitukset ja turvetuotanto, minkä seurauksena joen virtaamat ovat äärevöityneet. Utosjoen valuma-alueella on tuotannossa olevia turvetuotantoalueita, joiden pinta-ala on ollut vuonna 2009 yhteensä 575 ha. Tämän lisäksi vesistöalueella on eri suunnitelmavaiheissa olevia turvetuotantoalueita. Potkunjoen valuma-alueella ei ole muita turvetuotantoalueita.

Yhteysviranomaisen toteaa, että arviointiohjelmassa ei ole esitetty arviota Pilkkasuon nykyisestä ympäristökuormituksesta. Arviointiohjelmassa ei ole esitetty myöskään tuotannossa olevien turvetuotantoalueiden yhteiskuormitusarviota.

Pilkkasuon kuntoonpano- ja tuotantovaiheen brutto- ja nettokuormitukset esitetään arvioitavan kaikilla toteutusvaihtoehdoilla Pohjois-Suomen turvetuotantosoiden keskimääräisten ominaiskuormituslukujen perusteella. Arvioinnissa käytettävä aineisto on vuosilta 2003–2008. Kuormituslukujen ja virtaamatietojen perusteella lasketaan Pilkkasuon kuormituksesta aiheutuvat pitoisuuslisäykset Potkunjoen suulla, Utosjoessa Potkunjoen kohdalla ja Utosjoen suulla. Pitoisuuslisäyslaskelmien avulla arvioidaan vesistövaikutukset erilaisissa kuormitus- ja virtaamatilanteissa. Vesistövaikutusarviointin pohjana käytetään YVA-ohjelmaan koottuja vedenlaatutietoja. Vedenlaadun lisäksi arvioidaan vaikutuksia alueen hydrologiaan. Arvioinnissa tarkastellaan myös virtaamien muutoksia hankkeen vaikutusalueella eri vuodenaikoina. Vaikutusarviointi perustuu kuormitus- ja vesistötarkkailuun sekä mahdollisten muiden vesianalyysien tuloksiin, joiden avulla tarkastellaan ja arvioidaan valuma-alueilla ja vesistönsissä tapahtuvia muutoksia ja niiden merkitystä vesieliöstön kannalta.

Arviointiohjelmassa ei ole esitetty Pilkkalampea koskevia tietoja, jonka vuoksi arviointiselostuksessa tulee esittää tiedot ainakin *Pilkkalammen ja sen valuma-alueen pinta-alasta ja veden virtaussuunnista sekä lammen ekologisesta tilasta ja tiedot sen virkistyskäytöstä. Arvioinnissa tulee tarkastella myös eri vaihtoehtojen vaikutuksia Pilkkalampeen.*

Yhteysviranomainen edellyttää, että ympäristövaikutusten arviointiselostuksessa tulee arvioida miten hanke vaikuttaa Oulujoen–lijoen vesienhoitosuunnitelmassa asetettujen tavoitteiden toteutumiseen. Vesistövaikutusten arvioinnin tulee perustua purkuvesistön tilaan ja vesienhoitosuunnitelmassa asetettuihin tilatavoitteisiin. Arviointiselostuksessa tulee myös esittää Utosjoen valuma-alueella sijaitsevien turvetuotantoalueiden aiheuttaman vesistökuormituksen yhteisvaikutukset.

Vesistövaikutukset tulee arvioida veden laadun lisäksi myös vaikutuksina purkuvesistöjen ekologiseen tilaan. Oulujoen alaosan turvetuotantoalueiden käyttö-, päästö- ja vaikutustarkkailuohjelmaan sisältyy myös pohjaeläintarkkailua Utosjoelta, ja myös ne on otettava huomioon vesistövaikutusten arvioinnissa. Arvioinnin pohjaksi on otettava uusimmat vedenlaatutulokset.

Eri vaihtoehtojen vesistövaikutuksia arvioitaessa on ravinnekuormituksen ohella tarkasteltava myös kiintoainekuormituksen välittömiä ja välillisiä vaikutuksia. Arvioinnissa on otettava huomioon ojituksen vaikutus myös ympäröivän alueen vesitalouteen ja sieltä huuhtoutuviin ravinmääriin. Vesistövaikutuksia arvioitaessa on otettava huomioon kuormituksen vuodenaikaiserojen lisäksi hydrologialtaan erilaisten vuosien vaikutus turvetuotannon aiheuttamaan vesistökuormitukseen. Arviointiselostuksessa tulee myös erityisesti arvioida hankkeen toteuttamisen vaikutus turvetuotantoalueen alapuolisiin kevättulviin ja muihin vastaaviin virtaamalisäyksiin (kuten rankkasateiden aiheuttamat virtaamalisäykset), sillä suoalueen vesitalous muuttuu turvetuotannon myötä ja tällä hetkellä pääosin ojittamaton suoalue varastoi vettä ja tasoittaa tulva-hippuja.

Vaikutukset kalastoon ja kalastukseen

Arviointiohjelmassa todetaan, että Utosjoen kalastosta ja kalastuksesta on olemassa tietoa arvioinnin tekemiseen. Potkunjoelta vastaavaa tietoa ei ole olemassa. Potkunjoen koskikalaston rakennetta on selvitetty kesällä 2010 sähkökoekalastuksin Ukko- ja Vääriskosken alueelta. Kalastus Potkunjoella on vähäistä ja sen luonnetta tullaan selvittämään haastattelemalla Sanginkylän osakaskunnan esimiestä.

Hankkeen vaikutuksia Utosjoen ja Potkunjoen kalakantoihin, kalastukseen ja kalojen käyttökelpoisuuteen esitetään arvioitavan vesistövaikutusarvion, olemassa olevan aineiston ja tehtävien lisäselvitysten perusteella.

Arviointiohjelmassa ei ole esitetty tietoa Pilkkalammella tapahtuvasta virkistyskalastuksesta, mikä on kuitenkin tuotu esiin mielipiteen ilmaisuihin. Pilkkalammessa esiintyvistä kalalajeista on esitetty suppea tieto arviointiohjelman luvussa 4.6.2. Eläimistö.

Yhteysviranomaisen katsoo, että vaikutukset kalastoon ja kalastukseen voidaan tehdä arviointiohjelmassa esitetyillä menetelmillä. *Arvioinnissa on lisäksi otettava huomioon myös meneillään olevan Utosjoen kalataloudellisen kunnostustyön tavoitteet.* Kalataloudellisessa kunnostustyössä kunnostetaan Utosjoen pääuomassa 50 kilometrin matkalla lähes kaikki, yhteensä 42 kpl, virta-alueet. Kunnostushankkeen kohteista 20 kpl sijaitsee Potkunjokihaaran alapuolella ja 10 kpl välillä Potkunjoki–Pilkkakoski. Kunnostustoimenpiteillä edesautetaan lohikalajien luontaista lisääntymistä, kalastuksen ja virkistyskäytön kehittymistä sekä maisema-arvojen palautumista. Kunnostuksilla on laajempi merkitys Oulujoen vaelluskalojen palauttamisessa, koska Utosjoki tarjoaa kunnostusten jälkeen poikastuotantoalueita Oulujoen lohelle ja meritaimenelle sekä paikallisille virtavesikalaille ja ravuille. Kunnostustöiden yhtenä keskeisenä periaatteena on riittävän virtaaman ja vedenkorkeuden varmistaminen koski-alueilla ja niiden yläpuolisilla suvantoalueilla myös alivirtaama-aikana. Hanke tukee myös Oulujoen–lijoen vesienhoitoalueen toimenpideohjelman tavoitteiden saavuttamista ja edesauttaa merkittävästi Utosjoelle asetetun tilatavoitteen nostamista välttä-

västä hyväksi vuoteen 2015 mennessä. Kunnostusten myötä kalojen ja rapujen lisääntymis- ja elinolosuhteita pystytään parantamaan merkittävästi. Vedenlaatua kunnostuksilla ei sen sijaan juuri pystytä parantamaan.

Yhteysviranomaisen korostaa, että vaikutustarkastelussa tulee erityisesti kiinnittää huomiota ja tuoda esille *Utosjoen valuma-alueella sijaitsevien turvetuotantoalueiden yhteiskuormituksen ja hankkeen eri tuotantovaihtoehtojen vaikutukset lohikalojen ja rapujen elinolosuhteisiin ja lisääntymiseen. Myös Potkunjoen kala- ja rapukannan tila ja hankkeen vaikutukset siihen tulee selvittää lähemmin arviointiselostuksessa. Samoin Pilkkalammen kalasto ja lammen merkitys virkistyskalastukselle tulee selvittää.*

Kalastustiedusteluilla on selvitettävä myös vapaa-ajan kalastajien määrä ja kalastuksen merkitys virkistyskäyttömuotona. Kalastukseen kohdistuvia vaikutuksia voidaan selvittää myös tehtävien asukaskyselyjen yhteydessä.

Vaikutukset tuotanto-, palvelu-, ja elinkeinotoiminta-alueisiin sekä virkistyskäyttöön ja luonnonvarojen hyödyntämiseen

Arviointiohjelman mukaan hankkeen vaikutuksia alueen elinkeinotoimintaan arvioidaan olemassa olevan tiedon perusteella. Työllisyysvaikutuksia arvioidaan tuotantosuunnitelmien perusteella. Myös vaikutukset virkistykseen, kuten metsästykseseen, kalastukseen, marjastukseen ja sienestykseen arvioidaan.

Yhteysviranomaisen edellyttää, että *vaikutukset eri elinkeinotoimintoihin arvioidaan ottaen huomioon myös hankkeen vaikutukset maankäytön kannalta. Hankkeen vaikutukset paikalliseen työllisyyteen on arvioitava kaikissa eri toteutusvaihtoehdoissa ja 0-vaihtoehdossa. Vaikutukset hankealueella ja sen alapuolisella vesistöalueella tapahtuvaan metsästykseseen, kalastukseen ja marjastukseen sekä muuhun virkistyskäyttöön tulee selvittää asukkaille ja muille toimijoille tehtävillä kyselyillä ja haastatteluilla.*

Vaikutukset ihmisten terveyteen, elinoloihin ja viihtyvyyteen

Arviointiohjelman mukaan arviointiselostuksessa esitetään hankealueen läheisyydessä ja vaikutusalueella sijaitsevat mahdollisesti häiriintyvät kohteet (esimerkiksi asutut kiinteistöt, koulut, loma-asunnot). Turvetuotannon vaikutuksia ihmisten elinoloihin, viihtyvyyteen ja terveyteen arvioidaan erilaisten ympäristössä tapahtuvien fyysisten muutosten, kuten ilman laadun muutosten, melupäästöjen ja liikenteen kasvun aiheuttamien muutosten kautta. Fyysisistä muutoksista saatavia tai käytettävissä olevia tunnuslukuja verrataan yleisesti käytössä oleviin ohje- tai raja-arvoihin, minkä perusteella voidaan arvioida esimerkiksi terveysvaikutuksia. Taustatietona käytetään olemassa olevaa tietoa turvepölyn terveysvaikutuksista. Tuotantotoiminnassa käytettyjen koneiden aiheuttamaa vuorokautista ja vuodenaikaista melua verrataan melutason ohjearvoihin. Arviointiselostuksessa esitetään hankealueen ympäristössä pölylle, melulle ja värinälle altistuvat kohteet.

Ihmisiin kohdistuvat vaikutukset pyritään arvioimaan mahdollisimman vuorovaikutteisesti yhteistyössä alueen asukkaiden kanssa. Aineistona käytetään yleisötilaisuuden, saatujen lausuntojen ja mielipiteiden ohella myös hankealueen keskeisten toimijoiden ja muiden eri sidosryhmien kanssa käytävistä keskusteluista ja haastatteluista saatavaa aineistoa.

Vaikutukset ihmisen terveyteen, elinoloihin, viihtyvyyteen ja elinkeinoihin esitetään ulotettavan lähtökohtaisesti 1 km:n lähivaikutusalueelle sekä lähialueen kyliin ja purkuvesistön varren asutukseen Aution kylään asti.

Yhteysviranomaisen edellyttää, että *ihmisten terveyteen, elinoloihin ja viihtyvyyteen kohdistuvat vaikutukset on arvioitava siten, että arvioinnissa huomioidaan hankkeen*

eri vaihtoehtojen aiheuttamat vakinaiseen ja vapaa-ajan asumiseen kohdistuvat välittömät ja välilliset vaikutukset. Vaikutusarviointi tulee ulottaa kaikkiin lähialueen asuin-kiinteistöihin, vaikka ne jäisivät esitetyn 1 km:n vaikutusalueen ulkopuolelle. Arvioinnissa on otettava huomioon myös eri hankkeiden aiheuttamat yhteisvaikutukset. Häiriintyvät kohteet tulee esittää myös riittävän tarkkamittakaavaisella kartalla.

Vaikutukset luonnon eläin- ja kasvilajistoon, luonnon monimuotoisuuteen sekä suojeluarvojen säilymiseen

Arviointiohjelmassa todetaan, että Pilkkasuo muodostaa laajan rimpisen aapasuokokonaisuuden, jonka keskellä on Pilkkalampi. Luonnontilaista osaa ympäröivät ojitusalueet sekä kangasmetsäsaarekkeet. Pilkkasuo muodostuu suurelta osin mesotrofisista rimpinevoista, jotka ovat sekä avovetisiä ruopparimpiä, että erilaisia saraisia rimpipiä. Pilkkalammen ympäristö on sara- ja luhtanevaa. Lammesta lähtevän puron varsi on luhtaista sekä pienialaisesti ruoho-heinäkorvista. Suon itäreunalla on syvä oja, joka on muuttanut suon vesitaloutta ja kuivattanut suota laajalti. Pilkkasuon pohjoisosa on karumpaa välipintaista suota, lähinnä oligotrofista lyhytkorsinevaa. Alue rajoittuu turvetuotantoa varten kuivatun kentän reunoille ja ojituksen kuivattava vaikutus näkyy avosuolla noin 100 metrin päähän. Pilkkasuon luonnontilaiselle osalle tehdyn kasvillisuusselvityksen maastokäynnit on tehty luonnontilaiselle suoalueelle vuonna 1998. Uusintakartoitus on tehty kesällä 2010.

Arviointiohjelman mukaan mahdollisia vaikutuksia kasvillisuuteen arvioidaan 200 metrin etäisyydellä suunnitellusta turvetuotantoalueesta. Mahdollisia vaikutuksia voivat aiheuttaa alueen kuivattava vaikutus ja turvepöly.

Arviointiohjelmassa on selvitetty vuoden 1998 tehdyn kasvillisuusselvityksen tuloksia, mutta kesällä 2010 tehty selvitys ei ole ollut yhteysviranomaisen käytettävissä arviointiohjelman aikana.

Arviointiohjelman mukaan Pilkkasuolla ei esiinny LSL 29 §:n mukaisia suojeltuja luontotyyppisiä.

Yhteysviranomaisen toteaa, että Pilkkasuon pohjoinen suokokonaisuus on laajasti ojitettuna luonnonarvoiltaan selkeästi heikentynyt, kun taas eteläinen osa on luonnontilaltaan lähes luonnontilaiseen verrattava. Arviointiohjelmassa mainitaan Pilkkalammen itäpuolinen "allikkoalue". Yhteysviranomaisen toteaa, että Pilkkasuon eteläisellä suokokonaisuudella ei ole tällaista keidassuo-osaa, joten ilmaisulla tarkoitettaneen avovesirimmikkoista aluetta.

Yhteysviranomaisen toteaa, että Pilkkasuon eteläisellä altaalla uhanalaisia ovat itse keskiboreaalin aapasuoyhdistymä, ja luontotyypeistä ainakin kangaskorvet, sarakorvet, saranevat, kalvakkanevat, sekä ruoho- ja heinäkorvet, kalvakkarämeet, sarakämeet, sekä pallosararakämeet. Rauhoitettua suovalkkua esiintyy ainakin kahtena verraten runsaana esiintymänä eteläisen Pilkkasuon lounaisosassa. Suovalkun havaittavuutta voi lisäksi vaikeuttaa sen vaihteleva kukkiminen eri vuosina. Uudessa Suomen lajien uhanalaisuusarvioinnissa suovalkun luokka on korotettu silmälläpidettäväksi (NT) ja suopunakämmekän luokka vaarantuneeksi (VU). Alueellisesti uhanalaisiksi luokiteltuja kasvilajeja eteläisellä suoalueella ovat esimerkiksi rimpivihvilä, suopunakämmekä ja ruskopiirtoheinä sekä velttosara ja karhunruoho.

Metsälain 10 §:n mukaisia metsäluonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeitä elinympäristöjä ovat mm. lähteiden, purojen ja pienten lampien välittömät lähiympäristöt sekä ruoho- ja heinäkorvet ja suoalueella sijaitsevat kangasmetsäsaarekkeet. Vesilain 1 luvun 17a §:n suojaamia kohteita ovat luonnontilaiset uomat ja lähteet. Arviointiselostuksessa tulee selvittää hankealueella mahdollisesti sijaitsevat metsälain ja vesilain suojaamat kohteet.

Yhteysviranomainen edellyttää, että arviointiselostuksessa on esitettävä hankealueen luonnon monimuotoisuuden säilyttämisen edellytykset. Erityisesti tulee tarkastella rauhoitettujen ja uhanalaisten lajien elinpiirien sekä uhanalaisten luontotyyppien säilyttämistä. Lisäksi arviointiselostuksessa tulee tuoda esiin Pilkkasuon luonnonarvojen merkitys suhteessa lähiseutujen soihin, erityisesti suojeltujen soiden osalta. Ympäristövaikutusten arvioinnin kannalta on olennaista, että kasvillisuusselvitykset ulotetaan koko hankealueelle. Myös kuivatusojitusten vaikutukset suunnitellun turvetuotantoalueen hydrologiaan ja ympäristön kasvillisuuteen on huomioitava riittävässä laajuudessa. Alueella tehtyjen kasvillisuusselvitysten tulokset tulee esittää arviointiselostuksen liitteenä.

Arviointiohjelman mukaan maaeläimistä Pilkkasuon alueella on hyvä hirvikanta ja myös metsäkauriita on havaittu. Pienriistasta alueella esiintyvät muun muassa jänis, näättä, kärppä ja minkki. Suuremmista maaeläimistä alueella on havaittu muun muassa karhu, joka mahdollisesti pesii viereisellä Niemenmaalla. Lisäksi supikoira, ahma, ilves ja susi kuuluvat alueen lajistoon. Suden ja ilveksen esiintyminen on satunnaista. Pilkkasuon läheisyydessä on havaittu myös majavan padon rakennusyrityksiä. Pilkkalammissa on runsaasti haukea ja ahventa sekä särkeä. Pilkkalammen hetteissä viihtyy myös saukko.

Arviointiohjelmassa esitetään, että perhoslajeista Pilkkasuolla on havaittu vuonna 2008 muun muassa vuoden 2001 Suomen kansallisessa uhanalaisuusluokituksessa vaarantuneeksi (VU) luokiteltu sademittari ja silmälläpidettäväksi (NT) luokiteltu suoventokas, joka on myös alueellisesti uhanalainen. Suomen kansainvälisiä vastuulajeja ovat suoventokas ja rämekylmänperhonen. Pilkkasuolla on havaittu myös koko Suomessa harvalukuinen tuhkakarvajalka. Lisäksi vuonna 2008 Pilkkasuolla esiintyi erityisen paljon ritariperhosia. Pilkkasuolle on tehty keväällä 2010 viitasammakkoselvitys.

Arviointiohjelman mukaan Pilkkasuolla on tehty linnustolaskenta kesäkuussa 1999. Linjalaskennassa inventointialueella havaittiin yhteensä 25 lintulajia, joista suolajeiksi katsottiin 17 lajia. Suolinnuista kahlaajia oli 7 lajia. Lisäksi lajistoon kuuluvat kurki, laulujoutsen, riekko, teeri ja sinisuohaukka.

Pilkkasuolla ei ole havaittu linnustolaskentojen aikana LSL 46 § ja 47 §:n mukaisia uhanalaisia tai erityisesti suojeltavia lintulajeja. Pilkkasuon suolintulajisto on edustavaa pohjoisen luonnontilaisen aapasuon linnustoa. Suon linnustollinen arvo johtuu siitä, että laajat alueet suosta ovat ojittamattomia ja rimpipintoja on runsaasti.

Arviointiohjelmassa todetaan, että Pilkkasuon alueelle on tehty kevätmuuton aikainen linnustolaskenta ja pesimälinnustoselvitys keväällä ja kesällä 2010. Kevätmuuttoselvitys on toteutettu pistelaskentana 5.5. ja 13.5.2010. Pesimäaikainen laskenta on suoritettu koeala- ja linjalaskentoina 16.–17.6.2010. Lisäksi syysmuuttoselvitys on ollut tarkoitus suorittaa haastattelututkimuksena ja kirjallisuusselvityksenä marras-joulukuussa 2010.

Vaikutusarviointi on esitetty tehtävän näiden selvitysten perusteella. Vaikutusarvioinnissa huomioidaan myös muu maaeläimistö. Vaikutuksia arvioidaan 200 metrin etäisyydellä suunnitellusta turvetuotantoalueesta.

Yhteysviranomainen toteaa, että linnustoselvitysten riittävyttä on vaikea arvioida, koska linnustoselvitysten tiedot on esitetty arviointiohjelmassa hyvin suppeasti eikä vuoden 2010 linnustoselvitykset ole olleet käytettävissä arviointiohjelman aikana. Vuoden 1999 linjalaskennan sijaintia ja pituutta ei mainita arviointiohjelmassa. Linjalaskennan soveltuvuutta ei näin ollen voida annettujen tietojen perusteella arvioida. Laskenta on myös melko vanha, mikä vähentää sen soveltuvuutta tarkoitukseensa.

Linnustossa on tapahtunut viime vuosien ja vuosikymmenten aikana merkittäviä muutoksia, jotka koskevat erityisesti suolinnustoa. Linjalaskentamenetelmällä saadaan yleiskuva alueella esiintyvien maalintujen lajikohtaisesta runsaudesta, mutta harvalukuiset lajit jäävät usein pienissä otoksissa havaitsematta. Menetelmä ei sen vuoksi sovellu kovin hyvin tämän kaltaisiin arviointeihin, joissa on olennaista selvittää alueen erityisiä arvoja.

Kesän 2010 linnustoselvityksessä käytettyä menetelmää ja sen kattavuutta ei ole kuvattu arviointiohjelmassa, mikä vaikeuttaa tai tekee jopa mahdottomaksi sen soveltuvuuden ja riittävyyden arvioinnin. Tehdyn linnustoselvityksen laskenta-ajankohta (16.–17.6.2010) on monen suolintulajin pesintöjen arvioinnin kannalta myöhäinen. Arviointiohjelmassa mainittu koealalaskenta on luonteeltaan kartoituslaskenta, jossa tutkittava alue tulee kartoittaa useamman kerran pesimäkauden aikana sijoittaen laskentakerrat tasaisesti pesimäkauden eri vaiheisiin. Näin menetellen saadaan kohtalaisen luotettava tieto alueella pesivistä lintulajeista ja niiden kannoista sekä myös reiviirien sijainnista ja jakautumisesta alueen eri osiin. Yhteysviranomaisen katsoo, että *koko hankealueen kattava kartoituslaskenta (laskentakertoja vähintään 3–5) soveltuu tämän tyyppisen ja kokoisen kohteen arviointiin hyvin. Laskennassa tulee huomioida myös hankealueen reuna-alueet. Pesimälintujen kartoituslaskennat tulee tehdä niin, että myös varhain pesintänsä aloittavat lajit tulevat havaituiksi. Selvityksissä tulee huomioida, että harvalukuisen riekkokannan arviointi voi olla vaikeaa sulan maan aikana, jonka vuoksi alueen riekkokantaa tulisi selvittää myös talviaikaisella jälkilaskennalla.*

Levähtäviä muuttolintuja koskeva selvitys on myös erittäin suppea. Sen avulla saadaan lähinnä satunnaisia tietoja alueella tutkimuspäivinä olleista linnuista. Arviointiohjelmassa esitetyn otoksen perusteella ei ole mahdollista arvioida alueen merkitystä muuttolintujen levähdysalueena eikä alueen merkitystä yksittäisille lajeille.

Pilkkasuon läheisyydessä on monivuotisia uhanalaisten petolintulajien (muuttohaukan ja maakotkan) pesimäpaikkoja. Pesimäpaikkoja on noin 5–8 kilometrin etäisyydellä sekä alueen lounais- että itäpuolella. Alueen koillispuolella sijaitsevat pesimäpaikat ovat noin 11 kilometrin etäisyydellä. *Linnustoselvityksissä tulee myös selvittää mahdollinen muuttohaukan pesimäpaikka hankealueella tai sen läheisyydessä, ellei selvitys sisälly jo tehtyihin selvityksiin. Vaikutusarvioinnissa tulee huomioida myös se, että alueilla pesivät petolinnut voivat käyttää Pilkkasuon aluetta saalistusalueenaan.*

Yhteysviranomaisen korostaa, että *linnustoselvitykset tulee laatia sellaisina ajankohdina, että saadaan kattavat arviot alueen linnustosta. Linnustoselvitysten tulokset tulee esittää arviointiselostuksen liitteenä.*

Arviointiohjelman mukaan Pilkkasuolla on tehty havaintoja uhanalaisista ja harvinaisista perhosista, jonka vuoksi *arviointiselostuksessa tulee esittää myös hankealueen perhosekartoitus ja arvioitava hankkeen vaihtoehtojen vaikutukset alueen perhosten elinpiireihin.*

Hankealueen monimuotoisuutta arvioitaessa tulee hyödyntää Suomen luontotyyppien uhanalaisuus (toim. Raunio, A. – Schulman, A. – Kontula, T., Suomen ympäristö 8/2008) -teoksessa esitettyjä arviointeja. Lajien uhanalaisuusarvioinnit tulee perustaa uuteen, joulukuussa 2010 julkaistuun Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2010 -julkaisussa esitettyihin arviointeihin (toim. Rassi, P. – Hyvärinen, E. – Juslén, A. – Mannerkoski, I., Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus).

Arviointiohjelman mukaan Pilkkasuon välittömässä läheisyydessä ei sijaitse Natura 2000 -alueverkostoon kuuluvia kohteita, suojelualueita tai suojeluohjelmiin kuuluvia

kohteita. Lähimmät suojelualueet sijaitsevat noin 2,5 km päässä selvitysalueesta. Hankkeella ei ole välittömiä tai välillisiä vaikutuksia suojelualueisiin tai Natura 2000 - alueverkoston kohteisiin.

Yhteysviranomaisen käsityksen mukaan hankealuetta lähimpien Natura 2000 - verkostoon kuuluvien alueiden etäisyyksien vuoksi hankkeesta ei todennäköisesti aiheudu sellaisia vaikutuksia, joita tulisi arvioida luonnonsuojelulain (1096/1996) 65 §:n tarkoittamalla tavalla.

Vaikutukset meluun, ilman laatuun ja ilmastoon

Arviointiohjelman mukaan turpeen nosto, lastaus ja maantiliikenne aiheuttavat pakokaasupäästöjä, melua ja pölyämistä. Melua syntyy myös suon kunnostusvaiheessa.

Ilman laadun ja melun vaikutusten arviointia varten selvitetään tuotantoaluetta ympäröivän pölyämisen ja melun leviämistä ehkäisevän puuston ja muun kasvillisuuden määrä ja laatu sekä selvitetään vallitsevat tuulen suunnat alueella sekä lähimpien häiriintyvien kohteiden sijainti. Vertailutietoina käytetään olemassa olevia tutkimuksia turvetuotannossa käytettävien työkonien aiheuttamista melutasoista ja pölyämisestä. Tuloksia verrataan ilmanlaadusta ja melutasoista annettuihin raja- ja ohjearvoihin. Melu- ja pölyvaikutukset esitetään tarkasteltava alueelle, joka ulottuu 1 km:n etäisyydelle turvetuotantoalueesta.

Arviointiselostuksessa lasketaan hankkeen turvetuotannon ja jälkikäytön hiilidioksiditase, minkä kautta arvioidaan vaikutuksia ilmastomuutokseen ja verrataan 0-vaihtoehtoon, jossa alue säilyy ennallaan. Arvioinnissa käytetään viimeisimpiä alan tutkimustuloksia.

Yhteysviranomaisen katsoo, että arviointi voidaan tehdä esitetyllä tavalla. Yhteysviranomaisen huomauttaa kuitenkin, että pölyn ja melun leviämistä ehkäisevä puusto voidaan huomioida tässä tarkoituksessa vain siltä osin kuin se on hankkeesta vastaavan hallinnassa, jotta voidaan varmistua puuston säilymisestä suojametsänä koko turvetuotannon ajan.

Arviointiselostuksessa on hankkeen vaikutukset ilmastoon esitettävä käyttäen hyväksi uusinta tutkimustietoa. Melulle ja pölylle altistuvat kohteet tulee esittää riittävän tarkkamittakaavaisella kartalla.

Vaikutukset tiestöön ja liikenteeseen

Energiaturve toimitetaan asiakkaille pääasiassa lämmityskaudella (syys-huhtikuu) 1–2 jaksossa. Vuosittainen toimitus vaihtoehdossa 1 (125 000 m³) vastaa noin 1040 rekan ajosuoritetta ja vaihtoehdossa 2 (78 000 m³) noin 650 rekan ajosuoritetta.

Todennäköisimmät kuljetusreitit Pilkkasuolta ovat Oulun tai Kajaanin suuntaan. Pilkkasuon eteläinen kuljetusreitti on: metsäautotie–Vääräkoskentie–Potkuntie–Yli-Utoksentie–seututie 837–valtatie 22, ja pohjoinen reitti on: metsäautotie–Louhenkankaantie–Yli-Utoksentie–seututie 837–valtatie 22.

Arviointiohjelman mukaan arviointiselostuksessa tarkastellaan hankkeesta aiheutuvaa raskaan liikenteen määrän kasvua ja tästä aiheutuvia häiriövaikutuksia, kuten meluhaittaa ja vaikutusta liikenneturvallisuuteen seututielle 837 asti. Hankkeen aiheuttamat liikennemäärät suhteutetaan kuljetusreitin nykyiseen liikennemäärään. Liikenneturvallisuutta arvioitaessa lähialueen muiden turvetuotantohankkeiden yhteisvaikutukset otetaan huomioon. Turpeenkuljetuksen pakokaasupäästöt arvioidaan laskennallisesti.

Yhteysviranomaisen edellyttää, että arviointiselostuksessa on esitettävä selvitys esitettyjen liikenneväylien soveltuvuudesta turvekuljetuksiin. Arviointiselostuksessa on kuvattava hankealueen nykyinen tiestö ja arvioitava kuljetuksista aiheutuvan liikenteen jakautuminen eri tieosuuksille. Arvioinnissa on huomioitava myös eri turvetuotantoalueiden turvekuljetusten yhteisvaikutus samoilla kuljetusreiteillä. Yhteisvaikutuksia tulee tarkastella myös Puolangantiellä (seututie 837), sillä tielle kohdistuu useiden eri turvetuotantoalueiden kuljetuksia. Liikennemäärälaskelmissa ja vaikutuksia arvioitaessa tulee huomioida se, että ajoneuvosuoritteeseen tulee laskea ajoneuvon edestakainen matka.

Arviointiselostuksessa tulee arvioida myös Yli-Utoksentien (mt 18657) kunnan ja geometrian soveltuvuutta toiminnan aiheuttamalle liikenteelle eri vuodenaikoina. Arviointiselostuksessa tulee esittää selvitys tarvittavista kunnostustoimenpiteistä, sillä kyseinen tie tulee vaatimaan kunnostustoimenpiteitä (mm. kantavuuden parantaminen ja kohtaamispaikkojen rakentaminen) ennen kuin kuljetukset tiellä ovat mahdollisia. Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen liikenne- ja infrastruktuuri -vastuualueella on suunnitelmissa rakentaa muutamia kohtaamispaikkoja ko. tielle, mutta varmuutta rakentamisesta ei tällä hetkellä kuitenkaan ole.

Yhteysviranomaisen katsoo, että liikenneturvallisuusvaikutuksia arvioitaessa tulee kiinnittää huomiota erityisesti Puolangantien (seututie 837) liittymään sekä myös alempaan maantieverkkoon (mt 18657, Yli-Utoksentie). Raskaan liikenteen lisääntymisellä voi olla vaikutuksia myös kevyen liikenteen turvallisuuteen Puolangantiellä ja Yli-Utoksentiellä.

Suunnitellut tuotantoalueelta lähtevät kuljetusreitit on kuvattava myös riittävän tarkamittakaavaisella kartalla.

Vaikutukset maisemaan ja kulttuuriperintöön

Arviointiohjelman mukaan tuotantoalueen vaikutuksia maisemaan ja kulttuuriperintökohteisiin arvioidaan olemassa olevien tietojen perusteella asiantuntija-arviona. Turvetuotantoalueen näkyvyyttä yleisille teille, lähimpiin asuttuihin kiinteistöihin ja arvokkaisiin maisema-alueisiin arvioidaan karttatarkastelun ja maastokäynnin perusteella. Tiedot alueen muinaisjäännöksistä tarkistetaan Museovirastosta.

Yhteysviranomaisen katsoo, että vaikutukset maisemaan ja kulttuuriperintöön voidaan tehdä esitetyllä tavalla. Hankkeen edellyttämien arkeologisten selvitysten tekemisestä tulee olla yhteydessä Museovirastoon.

Epävarmuustekijät

Arviointiselostuksessa esitetään kuvattavan keskeisimmät hankkeeseen ja arviointimenetelmiin liittyvät oletukset ja epävarmuustekijät, ja esitetään arvio miten nämä vaikuttavat hankkeen toteuttamiseen ja tehtyihin arvioihin.

Yhteysviranomaisen toteaa, että arviointiohjelmassa on tunnistettu vaikutusarviointiin liittyviä epävarmuustekijöitä. Yhteysviranomaisen katsoo, että arviointiselostuksessa tulee arvioida epävarmuustekijöiden vaikutusta arvioinnin tuloksiin riittävän monipuolisesti, huomioon otettavia seikkoja ovat esimerkiksi päästöjen vaihtelut erityyppisillä tuotantoalueilla sekä vesiensuojelumenetelmien mahdolliset rajoitukset talvella ja rankkasateiden aikana.

Ympäristö- ja turvallisuusriskit ja haitallisten vaikutusten vähentäminen

Arviointiohjelmassa esitetään merkittävimmät turvetuotantoon liittyvät riskit, joita ovat tulipalo ja vahinkotilanteet, kuten patojen murtuminen poikkeuksellisten rankkasatei-

den tai tulvien yhteydessä sekä polttoaineiden kuljetuksessa ja varastoinnissa tapahtuvat vahingot. Arviointiselostuksessa esitetään hankevaihtoehtojen osalta turvetuotantoon liittyvät ympäristöriskit sekä toimenpiteet niiden ehkäisemiseksi.

Arviointiselostuksessa esitetään myös ehdotus seurantasuunnitelmaksi alustavine menetelmäkuvauksineen.

Yhteysviranomaisen esittää, että *arviointiselostuksessa tulee riittävässä määrin vaihtoehtoisesti tarkastella niitä toimenpiteitä, joilla voidaan lieventää hankkeen merkittävimpiä vaikutuksia, kuten vaikutuksia ihmisiin ja asumiseen sekä vaikutuksia luonnonympäristöön ja luonnon monimuotoisuuteen. Lisäksi on tarkasteltava mahdollisia onnettomuuksien aiheuttamia riskejä ympäristölle ja ihmisille sekä onnettomuuksien torjuntaan liittyviä toimenpiteitä. Hankesuunnittelun lähtökohtana tulee olla parhaan käyttökelpoisen tekniikan (BAT) sekä ympäristön kannalta parhaan käytännön (BEP) soveltaminen.*

Osallistuminen

Arviointiohjelmassa on esitetty arviointimenettelyn ja siihen liittyvän osallistumisen järjestäminen. Osallistumismahdollisuuksia ovat avoimet yleisötilaisuudet sekä mielenkiinnon esittämisen mahdollisuus. Lisäksi arviointiohjelmassa esitetään useiden hankkeen vaikutusten arviointia koskevien tietojen hankkimista lähialueen asukkaille ja toimijoille tehtävillä kyselyillä ja haastatteluilla. Arviointiohjelmassa sisältyy myös tiedot yhteysviranomaisen järjestämästä kuulemisesta ja tiedottamisesta.

Yhteysviranomaisen käsityksen mukaan kansalaisten osallistumismahdollisuudet on järjestetty riittävällä tavalla.

Raportointi

Arviointiohjelma on ulkoasultaan ja sisällöltään suhteellisen selkeä ja helppolukuinen. Tekstiä on havainnollistettu taulukkotiedoilla ja karttapiiroksilla. Arviointiohjelman liitteinä olevat kartat ovat selkeitä, ja niissä on esitetty havainnollisesti hanketta koskevat tiedot. Arviointiohjelman riittävyden tarkastelua varten olisi ollut hyödyllistä, että jo tehty kasvillisuus- ja eläimistökartoitusten tulokset olisi esitetty arviointiohjelman liitteinä. Tehdyt luontoselvitykset tulee esittää osana arviointiselostusta.

Puuttavista tiedoista tai epätarkkuuksista on esitetty huomautus ao. seikkaa koskevassa lausunnon kohdassa.

Arviointiselostuksessa tulisi harkita hankkeen tärkeimpien karttapiirosten liittämistä selostuksen liiteosaan, sen lisäksi mitä on jo arviointiohjelmassa esitetty karttaliitteillä, jolloin kartat olisi mahdollista esittää tarkemmassa mittakaavassa (esim. peruskartta 1:20 000 tai 1:50 000), mikä parantaisi karttojen luettavuutta ja selkeyttä. Karttoja laatiessa on lisäksi otettava huomioon mitä karttoja on edellä esitetty laadittavan eri arviointivaihtoehtojen vaikutusten osalta.

Ohjeet jatkotyöhön

Arviointiohjelmassa on esitetty pääosin ne tiedot, joita YVA-lain ja -asetuksen mukaan arviointiohjelmassa tulee esittää. Arviointiohjelmassa esitetään arviointia koskevien tietojen hankintaa monipuolisesti, kuten tutkimustiedot, asiantuntijaselvitykset sekä asukaskyselyt ja -haastattelut.

YVA-lain 10.1 §:n mukaisesti hankkeesta vastaava selvittää hankkeen ja sen vaihtoehtojen vaikutukset arviointiohjelman ja yhteysviranomaisen lausunnon pohjalta sekä laatii ympäristövaikutusten arviointiselostuksen. Yhteysviranomaisen on tässä lau-

sunnossaan edellyttänyt tarkennuksia arviointiohjelmassa arvioitaviksi esitettyihin seikkoihin.

Arviointiselostusta laadittaessa tulee esittää arviointiohjelmassa esitetyt tiedot tarkistettuina tässä lausunnossa esitettyjen vaatimusten mukaisesti ja YVA-asetuksen 10 §:n mukaisesti esitettävä selvitys siitä, miten yhteysviranomaisen lausunto arviointiohjelmasta on otettu huomioon.

Yhteysviranomaisen toteaa, että joissakin yhteysviranomaiselle esitetyissä lausunnoissa ja mielipiteen ilmaisuissa on esitetty vaatimuksia, jotka eivät kuulu YVA-menettelyssä käsiteltäviin asioihin. Tällaisia ovat esimerkiksi kannanotot kiinteistöjen arvon alenemisesta, korvausvaatimukset vesistön pilaantumista aiheuttavasta toiminnasta, Utosjoen patoaltaiden kunnostukseen liittyvät vaatimukset ja ympäristölupamenettelyssä käsiteltävät asiat.

Koska arviointiohjelmaa koskevissa lausunnoissa on erityisesti kannettu huolta hankkeen vaikutuksista luonnon monimuotoisuuden säilymiseen ja hankkeen vesistövaikutuksiin, arviointiselostuksessa on erityisesti arvioitava hankkeen vaikutukset luonnon monimuotoisuuteen ja hankevaihtoehtojen alapuolisten vesistöjen vedenlaatuun ja ekologiseen tilaan. Arvioinnissa on otettava huomioon myös eri hankkeiden yhteisvaikutukset. Arvioinnissa on otettava huomioon Oulujoen–Iijoen vesienhoitosuunnitelmassa esitetyt tilatavoitteet ja lisätoimenpiteet hankkeen vaikutusalueella sekä Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavan ja valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden määräykset ja ohjeet.

Yhteysviranomaisen käsityksen mukaan hankkeesta ei todennäköisesti aiheudu lähimmille Natura 2000 -verkostoon sisältyville alueille sellaisia vaikutuksia, jotka tulee arvioida luonnonsuojelulain 65 §:n tarkoittamalla tavalla. Näin ollen Natura-arviointia ei tarvitse tehdä.

Luontovaikutusten arvioinnissa tulee hyödyntää julkaisuja Suomen luontotyyppien uhanalaisuus (toim. Raunio, A. – Schulman, A. – Kontula, T., Suomen ympäristö 8/2008) ja joulukuussa 2010 julkaistua Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2010 (toim. Rassi, P. – Hyvärinen, E. – Juslén, A. – Mannerkoski, I., Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus).

Ympäristöhallinnon Oiva-palvelussa (Internet-osoite www.ymparisto.fi/oiva) on saatavilla monipuolista ympäristötietoa, jota voidaan hyödyntää soveltuvin osin vaikutusarviointeja tehtäessä.

Arviointiselostuksessa on esitettävä selvitys selostuksessa käytettyjen tietojen mahdollisista puutteista ja keskeisistä epävarmuustekijöistä, mukaan lukien mahdolliset poikkeukselliset tilanteet, kuten arvio mahdollisista ympäristöonnettomuuksista ja niiden seurauksista.

YVA-menettelyn keskeisenä tavoitteena on ehkäistä haitallisten ympäristövaikutusten syntymistä. Haitallisten vaikutusten ehkäiseminen on hankkeen elinkaaren eri vaiheisiin liittyvää toimintaa, jolla estetään, vähennetään tai korjataan hankkeesta aiheutuvia riskejä ja haitallisia ympäristövaikutuksia. Arviointiselostuksessa on YVA-asetuksen mukaisesti esitettävä ehdotus toimiksi, joilla ehkäistään ja rajoitetaan haitallisia ympäristövaikutuksia sekä ehdotus seurantaohjelmaksi.

Arviointiselostuksen tulee olla havainnollinen ja ymmärrettävä siten, että eri vaihtoehtojen vertailu on mahdollista. Selostukseen tulee liittää myös havainnollinen, yleistajuinen ja ytimekäs yhteenveto arvioinnista.

Arviointiselostus liitteineen tulee toimittaa yhteysviranomaiselle myös sähköisessä muodossa; yksittäisen tiedoston koko saa verkkopalvelua varten olla enintään 5 Mt.

LAUSUNNON NÄHTÄVILLÄOLO

Yhteysviranomaisen lausunto on nähtävillä virka- tai aukioloaikoina Utajärven kunnanvirastossa (Laitilantie 5, Utajärvi) ja Muhoksen kunnanvirastossa (Asematie 14, Muhos) sekä Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen ympäristö ja luonnonvarat - vastuualueen kirjaamossa (Veteraanikatu 1, Oulu). Lausunto on nähtävillä myös Utajärven kirjastossa (Anttilantie 13, Utajärvi) ja Muhoksen kirjastossa (Muhostie 2, Muhos) sekä ELY-keskuksen Internet-sivulla osoitteessa www.ely-keskus.fi/pohjois-pohjanmaa/yva > Vireillä olevat YVA-hankkeet > Luonnonvarojen otto ja käsittely > Pilkkasuon turvetuotantohanke, Utajärvi.

Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus lähettää yhteysviranomaisen lausunnon sekä kopiot annetuista lausunnoista ja mielipiteistä hankkeesta vastaavalle. Alkuperäiset lausunnot ja mielipiteet säilytetään ja arkistoidaan Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksessa. Yhteysviranomaisen lausunto lähetetään tiedoksi lausunnonantajille ja mielipiteen esittäjille.

SUORITEMAKSU JA PERUSTELUT SEKÄ OIKAISUVAATIMUS

Maksu 4 800 euroa (alv 0 %)

Perustelut

Maksu määräytyy valtion maksuperustelain (150/1992) perusteella annetun valtioneuvoston asetuksen (1394/2010) elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten sekä työ- ja elinkeinotoimistojen maksullisista suoritteista vuonna 2011 6 §:n voimaantulosäännöksen nojalla arviointiohjelman vireilletuloajankohtana voimassa olleen maksutaulukon mukaan. Näin ollen maksu peritään valtioneuvoston asetuksessa (1097/2009) elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten sekä työ- ja elinkeinotoimistojen maksullisista suoritteista vuonna 2010 esitetyn maksutaulukon mukaisesti. Maksutaulukon mukaan YVA-laissa tarkoitetusta lausunnosta arviointiohjelmasta, kun hanke tai sen vaikutukset ulottuvat yhden kunnan alueelle, perittävän maksun suuruus on 4800 euroa.

Oikaisun hakeminen maksuun

Maksuvelvollinen, joka katsoo, että lausunnosta perittävän maksun määräämisessä on tapahtunut virhe, voi vaatia siihen oikaisua ELY-keskukselta. Lausunnon liitteenä on ohje maksua koskevan oikaisuvaatimuksen tekemiseen.

Luonnonsuojelupäällikkö

Eero Kaakinen

Ympäristölakimies

Kaija Järvinen

JAKELU Vapo Oy

TIEDOKSI

- Suomen ympäristökeskus
- Utajärven kunta
- Muhoksen kunta
- Oulunkaaren ympäristöpalvelut
- Pohjois-Pohjanmaan liitto
- Pohjois-Suomen aluehallintovirasto/Peruspalvelut, oikeusturva ja luvat
- Kainuun ELY-keskus/Kalatalouspalvelut
- Metsähallitus/Pohjanmaan luontopalvelut
- Oulun yliopisto
- Pohjois-Pohjanmaan luonnonsuojelupiiri ry
- Pohjois-Pohjanmaan lintutieteellinen yhdistys ry
- Museovirasto
- Pohjois-Pohjanmaan museo
- Oulujoen kalastusalue
- Utajärven osakaskunta
- Laitasaaren osakaskunta
- Sanginkylän osakaskunta
- Särkijärven osakaskunta
- Yhteisen Utajärven jakokunta 878:1 osakaskunta
- Sangin kyläseura ry
- Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus/Liikenne ja infrastruktuuri
- MieliPiteen esittäjät

LIITTEET (hankkeesta vastaavalle):

- maksua koskeva oikaisuvaatimusosoitus
- arviointiohjelmasta esitetyt lausunnot ja mieliPiteen ilmaisut